H 49

MARS *et* HISTORIA

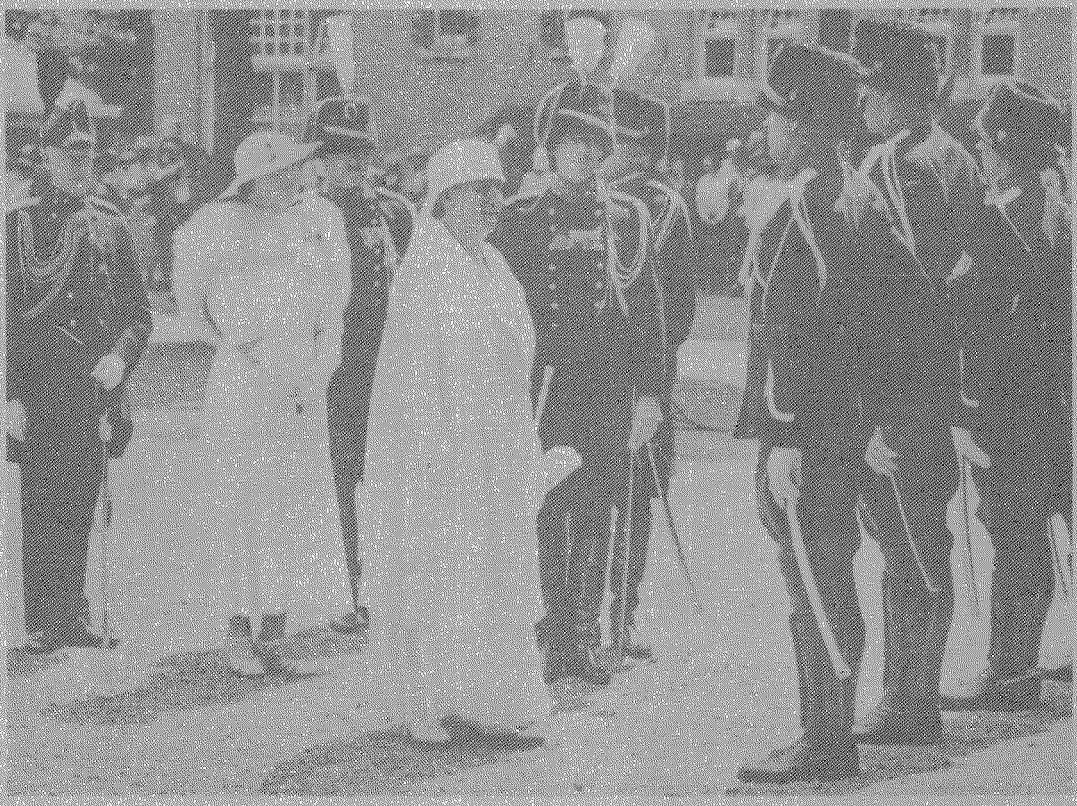

23e Jaargang nummer 1 - januari/februari 1989

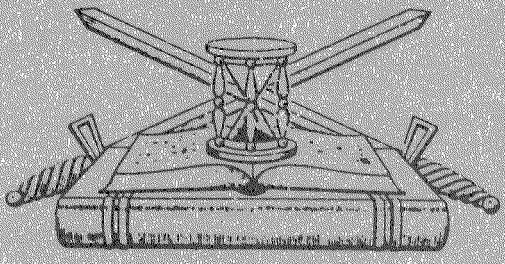

ORGAAN
van de Nederlandse Vereniging ter beoefening van de Militaire Historie. Opgericht 20 augustus 1966. Verschijnt 6 x per jaar.

Beschermheer: Z.K.H. Prins Bernhard der Nederlanden.

SAMENSTELLING VAN HET BESTUUR:
Voorzitter: H. Muller, **Vice-Voorzitter:** F.J. van Lier, **1e Secretaris:** Mevr. P.H.Th. Dumon, **Penningmeester:** drs. J.A. Bom, **2e Secretaris:** E.W. van Popta, **Leden:** Jhr.Mr. D.J.H.N. den Beer Poortugael, J. van den Berg, B.C. Cats, H.F. Fabri, C.N. Nicolas, Mr. Ch.L.M. Schaepman.

ADRESSEN DAGELIJKS BESTUUR:
Voorzitter: Willem III-laan 14, 4835 LB Breda, tel.: 076-653239. **Vice-Voorzitter:** Herenstraat 9, 4116 BK Buren. **Secretaris:** Aart van der Leeuwlaan 56, 2624 LD Delft, tel.: 015-567564. **Penningmeester:** Storm van 's-Gravesandeweg 23, 2242 JB Wassenaar, tel.: 01751-18624. De contributie bedraagt per jaar min. **f 35,00**, te storten op rek.nr. 65.82.12.125 van de Nederlandsche Middenstandsbank te Wassenaar, t.n.v. de Nederlandse Vereniging van Militaire Historie of op giro **29 40 790** van de N.V.M.H. te Wassenaar.
SAMENSTELLING REDAKTIECOMMISSIE: J. van den Berg, H.F. Fabri, E.W. van Popta.
Redaktie-adres: Mgr. Bekkerslaan 151, 2286 CE Rijswijk (Z.H.), tel.: 070-937425.

Ledenadministratie: EW. van Popta, Mgr. Bekkerslaan 151, 2286 CE Rijswijk (Z.H.), tel.: 070-937425.

AFDELINGSCORRESPONDENTEN:

(1) 'KRIJGSGESCHIEDENIS, KORPSGESCHIEDENIS KL' vóór 1813 olv drs. J.P.C.M. van Hoof, Smaragdhorst 185, 2592 RJ 's-Gravenhage, 070-855821
ná 1813 olv E.H. Brongers, Rhodestraat 20, 6363 AZ Wijnandsrade (gem. Nuth) 045-242962

(2) 'TRADITIES EN CEREMONIEEL' olv P. van der Burg, Hoofdstraat 94, 3972 LC Driebergen 03438-17588

(3) 'UNIFORMKUNDE' olv F.A.Th. Smits jr., Wilgendreef 289, 2272 ET Voorburg 070-873961
M. Talens, Salomonszegel 115, 7322 ET Apeldoorn 055-661706

(4) 'RIDDERORDEN EN ONDERSCHEIDINGEN' olv H.G. Meyer, Vollenbergstraat 6, 5801 RP Venray 04780-82992
B.W. Wagenaar, Händelstraat 18, 1901 VA Castricum 02518-53084

(5) 'MILITAIRE EMBLEMEN' olv. B.C. Cats, Claudiagaarde 72, 1403 JR Bussum 02159-13563
C. van Ekeris, Anslostraat 183, 2533 KD 's-Gravenhage 070-886566

(6) 'WAPENS EN MUNITIE' olv J. Lenselink, Oxfordlaan 49, 2314 EB Leiden 071-894012

(7) 'MILITAIRE MUZIEK' olv mr. R.A. Schimmel, de Mildestraat 57, 2596 SW 's-Gravenhage 070-246568

(8) 'OVERZEESE VERSTERKINGSWERKEN MET NEDERLANDSE HISTORIE' olv A.F. Lancker, Beilerstraat 89, 9401 PE Assen 05920-18081

(9) 'MARITIEME GESCHIEDENIS' olv M.K. Zaagman. Ds. Van den Boschlaan 225, 2286 PH Rijswijk (Z.H.) 070-946539

(10) 'NAPOLEONTICA' olv. Joh. Schaede, Wouwermanstraat 3III, 1071 LW Amsterdam 020-6624311

(11) 'TWEEDE WERELDOORLOG' olv J.H. Berlemon, J.F. Kennedylaan 70, 2324 EX Leiden 071-315737

(12) 'MILITAIRE EN CIVIELE MINIATUURFIGUREN' olv. C. Frazer, H. Cleyndertweg 461, 1025 DT Amsterdam 020-368331

(13) 'VAANDELS EN STANDAARDEN' olv Kl. Sierksma. 'Nij Midgaard', Woelwijk 1, 9255 KE Tytsjerk 05118-2524

(14) 'EERSTE WERELDOORLOG' olv dr. F. Snapper, Burg. Patijnlaan 136, 2585 BM 's-Gravenhage

(15) 'KONINKLIJKE MARINE' tijdelijk olv M.K. Zaagman, Ds. Van den Boschlaan 225, 2286 PH Rijswijk 070-946539

(16) 'MILITAIRE GENEALOGIE' olv G. van Zuijdam, Dennenlaan 12, 7313 AM Apeldoorn 055-553839

(17) 'MILITAIRE FOLKLORE' olv F.W. van Steen, Lion Cachetstraat 2, 3851 ZE Ermelo 03417-51983

(18) 'MILITAIRE VOERTUIGEN EN TANKS' olv M.C. van der Hoog, Surinamestraat 40, 2585 GK 's-Gravenhage 070-634391
J. Bloemendaal, Scheldelaan 10, 2105 XG Heemstede 023-291324
W. den Dunnen, Hendrik Hamelstraat 58, 2595 VM 's-Gravenhage 070-834659

(19) 'KONINKLIJKE LUCHTMACHT' olv J. van den Berg, Cronestein 85, 2804 EL Gouda 01820-34283
Dr. P.C. Boer, Waterklaver 2, 2804 PN Gouda 01820-35332

(20) 'KNIL' olv. C.A. Heshusius, Van Alkemadelaan 350, flat 316, 2597 AS 's-Gravenhage 070-248495

(21) 'MILITAIRE BIBLIOGRAFIE TIJDSCHRIFTEN' olv Drs. M.J. Lohnstein, Heemskerklaan 58, 6881 ES Velp 085-618696

(22) 'MILITAIRE GEDENKTEKENS EN MONUMENTEN' olv J. Albarda, Lindenheuvel 12A, 1217 JX Hilversum 035-46815
drs. J.A. Bom, Storm van 's-Gravesandeweg 23, 2242 JB Wassenaar 01751-18624

(23) 'KORPS MARINIERS' olv drs. J. Nuis, Graaf Willem de Oudelaan 187, 1412 AS Naarden 02159-46037

★

Reeds verschenen nummers kunt U, zolang de voorraad strekt, aanvragen bij de heer J. van den Berg, Cronestein 85, 2804 EL Gouda.
Losse nummers, inclusief portokosten *f* 6,75, over te maken aan de penningmeester. Het vierde Lustrumnummer (nr. 5/86): *f* 12,50, inclusief portokosten.

MARS *et* HISTORIA

De 'NEDERLANDSE VERENIGING TER BEOEFENING VAN DE MILITAIRE HISTORIE', opgericht op 20 augustus 1966 en erkend bij K.B. no. 50 van 14 juni 1968, is er voor allen, die zich verdiepen in de studie van geschiedenis, ceremoniëel, tradities, uniformen, emblemen, wapens en onderscheidingen van militaire en semi-militaire organisaties, meer in het bijzonder die van Nederland en de (voormalige) overzeese Rijksdelen.

INHOUD

F.J. van Lier: Militariade
W.J.J. Geneste: Opsporings- en Reddingsdienst. Een wereldomvattende organisatie
J.H.J. Andriessen: De rol van Rusland bij het ontstaan van de Eerste Wereldoorlog. Deel II
A.F. van Goelst Meijer: Nederlandse Huzaren op 7 oktober 1914 onder vuur. Deel I
L.P.J. Vroemen: Generaal-majoor R.E. Urquhart overleden
Documentatiegroep '40-'45: Themadag Westervoort
Boekbesprekingen
8e Opgave van wijziging en aanvulling op de ledenlijst van september 1987
Bestuursmededelingen:
Jaarprogramma 1989; Opendagen Krijgsmacht; Filmdag zaterdag 8 april 1989; Voorjaarsexcursie 19 mei 1989; Oproep 25 jaar Mars et Historia; Ledenwerving; de vierde enveloppe in de serie Nederlandse schilders van militaire taferelen; Gelegenheidsenveloppe van de Stichting Vrienden van Militaire Luchtvaart Museum.

RICHTLIJNEN VOOR DE INZENDING VAN KOPIJ

1. Tekst

a. Onder de titel: naam auteur met eventuele titel.
b. Kopij typen op A-4 met anderhalve regelafstand.
c. Marge ca. 5 cm.
d. Pagina's bovenaan doorlopend nummeren.
e. Bij latere tussenvoegingen van pagina's nummer van voorgaande pagina gevolgd door letter (a, b, enz.).
f. Spelling: voorkeurspelling (Van Dale/ Woordenlijst Spellingscommissie).
g. Opnieuw typen van een pagina, in geval van veel doorhalingen/wijzigingen/correcties.

2. Illustraties

a. Foto's zwart/wit, glanzend; formaat 9 x 12 of 13 x 18 (ook kleurenfoto's, geen negatieven of dia's).
b. Op de achterzijde vermelden: Mars et Historia/naam auteur/nummer waarmee in de tekst naar de afbeelding wordt verwezen.

3. Inlevering kopij

Redaktieadres: Mgr. Bekkerslaan 151, 2286 CE RIJSWIJK (ZH), tel.: 070-937425.

Bij voorbaat dank voor Uw medewerking.

Op de voorkant:
Uitreiking Koninklijke onderscheidingen aan personeel brigade Koninklijke Marechaussee Oss door H.M. Koningin Wilhelmina, vergezeld door Haar dochter, H.K.H. Prinses Juliana te Apeldoorn op 28 juni 1935. Naast H.M. de distr. commandant Nijmegen, Kap. Jhr. G.A. Bowier. Naast H.K.H. de kap. adjudant van de Inspecteur KMAR, mr. W. van den Hoek. Achter Kap. Bowier is nog juist de Inspecteur, generaal-majoor J.H.G. Kappelhof te zien.
Foto: collectie F.J. van Lier

175 Jaar Koninklijke Marechaussee

Dit jaar gedenkt het Wapen der Koninklijke Marechaussee dat het in 1814 werd opgericht.

MILITARIADE

Een tweemaandelijkse rubriek vol wetenswaardigheden, voor U en met U verzameld door F.J. van Lier, Herenstraat 9, 4116 BK Buren (Gld.).

1. Al is het dan alweer februari 1989, toch wil ik niet nalaten onze leden een voorspoedig jaar toe te wensen, in de hoop dat u uw onontbeerlijke medewerking aan deze rubriek zult willen continueren!
2. Even terugkomen op mijn bijdrage van de vorige keer. Dank aan de heren Van den Berg, en Van Leeuwen, die mij schriftelijk danwel telefonisch adhaesie betuigden met het gestelde ten aanzien van de verdwijnende krijgsmacht uit onze oude garnizoenssteden, mede door de afbraak van vaak zeer fraaie kazernes.
   Toch moet mij van het hart, dat vier reacties op een ledental van zo'n kleine 500 aan de magere kant is. Voor mij aanleiding om er althans via onze eigen vereniging voorlopig niets aan te gaan doen.
3. In Nederland heb ik het nog niet in de kiosken gezien, maar in België, waar ik om kynologische redenen nog wel eens verblijf, is het bij iedere tijdschriftenhandel verkrijgbaar. Ik doel hier op het tijdschrift 'Revue Militaire Sovietique', een gedeeltelijk in kleurendruk uitgegeven sovjet-periodiek, gewijd aan de strijdkrachten van de UdSSR. Het kost daar Bfrs. 110,-- (ongeveer zes gulden). Ik kocht het septembernummer 1988 met aardige kleurenfoto's van een tankeenheid en een heli-afdeling. Bovendien uitvoerige artikelen over onder andere Afghanistan en over de Soviet Generale staf in oorlogstijd. Goed leesbaar, mits met verstand! Overigens vindt ik de prijs voor het gebodene (de druk is niet wat wij gewend zijn) aan de hoge kant.
4. Onze Indië-experts wil ik gaarne het artikel 'De Mariniersbrigade 1943-1949. Wording en inzet in Indonesië' van de hand van dr. L.G.M. Jaquet, geplaatst in het okt. 1988-nummer van 'Maatschappij en krijgsmacht' onder de aandacht brengen. Dit artikel is een uitvoerige reactie, voorzien van illustraties, op de dissertatie van dr. D.C.L. Schoonoord, onlangs in boekvorm onder dezelfde titel verschenen en te koop bij de afdeling maritieme historie van de Marinestaf en bij iedere goede boekhandel.
5. Ons medelid Berlemon maakte mij attent op het Verlag Welsermühl te München, waar een brochure werd uitgegeven, met daarin alle nog voorradige boeken. Daarbij heel wat militairhistorische voor een zeer schappelijk prijsje!
   Ik noem hier:
   'Der deutsche Bauernkrieg' door Fr. Engels DM 14,80;
   'Der Soldatenhandel deutscher Fürsten nach Amerika' door Fr. Kapp DM 19,80;
   'Geheimkommandos des zweiten Weltkrieges' door W. Brockdorff DM 24,80;
   'Der Bürgerkrieg in Nordamerika' door G. Schomaekers DM 29,80;
   'Der Burenkrieg 1899-1902' door J. Meintjes DM 36,--.
6. Kolonel b.d. L. Verhoeff, practisch vanaf de oprichting van onze vereniging actief lid, schrijft vanuit Ierland: 'Ditmaal wat filatelistisch nieuws. De Ierse posterijen hebben vier verschillende zegels uitgegeven, in de waarde van 28 p. (zeg maar 85 cents) met afbeeldingen van militairen en para-militairen (politie). Het is een strip van vier verschillende zegels aan elkaar, met daarop:
   Garda Síochán-politie (letterlijk: bewakers van vrede)
   An tArm-leger

An tSeirbhír Chablaigh-marine (het middelste woord is verierst Engels: service)
An tAerchór-luchtmacht (aircorps!)
An Fórsa Cosanta A/itiúl-territoriaal leger (home Guard).
An Slua Muirí-mariniers.
Deze speciale zegels zijn meestal snel uitverkocht. Voor belangstellende leden heb ik enige strips voorhanden.'
Belangstelling?
Schrijft u dan aan L. Verhoeff, Killaha-East, Kenmore Co. Kerry, Ierland.

7. Ons medelid M.J. Lohnstein zendt voor deze rubriek twee mededelingen van de volgende inhoud:
'Het eerste betreft het door mij samengestelde register op Armamentaria. Geïnteresseerden kunnen een exemplaar bestellen door overmaking van *f* 8,-- (inclusief portokosten) op girorekening 4490316 ten name van M.J. Lohnstein, Heemskerklaan, 58, 6881 ES Velp, onder vemelding van 'register'.
Ten tweede staat in het meinummer '88 van OSO, tijdschrijft voor Surinaamse taalkunde, letterkunde en geschiedenis een door mij geschreven artikel over de organisatie, sterkte en samenstelling van de Militie (hier in de betekenis van een staand leger van vrijwilligers) in Suriname tussen 1724 en 1795. In dit op archiefmateriaal gebaseerde artikel staan de organisatie en de mythen, die daarover in de gangbare literatuur bestaan, centraal. Losse nummers van het tijdschrift zijn te verkrijgen door overmaking van *f* 17,50 per stuk (incl. porto) op girorek. 4204401 van Penningmeester I.B.S. te Nijmegen, onder vermelding van meinummer 1988 OSO. Voor inlichtingen kan men 070-962788 bellen.
8. De stichting samenwerkende militaria-verzamelaars heeft de data van de Militariabeurzen in Sport- en recreatiecentrum 'De Bun' te Huizen (NH) voor het jaar 1989 bekend gemaakt en wel de zondagen 12 maart, 7 mei, 9 juli, 10 september en 12 november.
Inlichtingen over tafelhuur bij J. Retel, 070-648276 of 459240.
Inlichtingen over het donateurschap van de stichting SMV bij J.W. de Blij 015-121858 of Postbus 226, 3970 AE Driebergen. Donateurs hebben onder meer gratis toegang tot de beurzen.
9. 'n Nieuw tijdschrift verschijnt in Engeland. Het heet 'Military Hobbies' en heeft in zich opgenomen 'Army and Navy Modelworld'. Het blad verschijnt tweemaandelijks en bevat regelmatig terugkerende rubrieken over:
het verzamelen van speelgoedsoldaten, het maken van tankmodellen, uniform-details, veldslagen, enz.
Uitgever is A.F. Morgan Publications Ltd., Stanley House, West street 9, Epsom, Surrey KT18 7RL, England.
10. Aan het tijdschrift 'Armex' van december 1988 ontleen ik het laatste bericht voor deze keer. Er is voor het eerst een kalender van de Marineluchtvaartdienst verschenen met daarop nimmer gepubliceerde foto's. Deze kalender kost *f* 15,-- en is verkrijgbaar bij de OS&O-bureaux, het Helders Marinemuseum, het Militaire Luchtvaart Museum en het Defensie Informatie Centrum in Den Haag.

W. GENESTE

OPSPORINGS- EN REDDINGSDIENST
Een wereldomvattende organisatie

De wereldhavens Rotterdam en Amsterdam trekken veel scheepvaart aan; Rotterdam wordt niet voor niets de 'Poort van Europa' genoemd. Iets zuideljker ligt de toegang naar de havens van Antwerpen en om de noord de druk bevaren TE (Texel-Eems) route naar Hamburg. Met het scheepvaartverkeer van de vissersvloten, Kust- en pleziervaart maakt dit de routes voor de Nederlande kust tot de drukste ter wereld. Ook voor het luchtverkeer is Nederland met de luchthavens Schiphol, Rotterdam en Beek, een knooppunt van vele druk bevlogen luchtwegen.

Op deze druk bevaren en bevlogen routes klinken regelmatig noodsignalen van schepen en soms van vliegtuigen, die om een of andere reden in nood verkeren. Zij kunnen een ernstig zieke aan boord hebben of een opvarende is over boord geslagen en wordt vermist. Vliegtuigen kunnen gedwongen worden op zee een noodlanding te maken en hun bemanning en eventuele passagiers moeten worden gered. Als die noodsignalen door bijvoorbeeld Scheveningen Radio worden opgevangen dan gaan de reddingsorganisaties draaien. Al naar gelang de actie, zullen reddingboten en vliegtuigen afzonderlijk of gezamenlijk worden ingezet en schepen in de omgeving van het ongeval worden gewaarschuwd. Allen, die in de gelegenheid zijn, komen in actie om slachtoffers te redden; een wet van de zee.
Nederland beschikt over een reddingsorganisatie die haar taak aan kan.

Op 26 februari 1987 kwam in IJmuiden de Kustwacht tot stand. Op 2 januari 1988 nam deze instelling officieel het reddingscoördinaticentrum (RCC), voor wat betreft het Nederlands gebied, over van het Marinevliegkamp Valkenburg. De Koninklijke Marine had deze taak op 1 mei 1983 toegewezen gekregen als voortvloeisel van een Search and Rescue coördinatieregeling (SARCOR) die was opgesteld door alle in Nederland bij reddingen betrokken partijen en was gepubliceerd in de Staatscourant. Eigenlijk betekende dit het formaliseren van een reeds lang bestaande toestand.
Het RCC coördineert alle reddingen binnen een gebied overeenkomend met het Nederlandse Vluchtinlichtingen gebied voor wat betreft lucht- en scheepvaartongevallen en een gebied gelijk aan het continentale plat alleen voor scheepvaartongevallen.
Momenteel zijn internationale onderhandelingen gaande om van deze twee gebieden een te maken waar beide binnen vallen.
Voordat van een wereldomvattende organisatie kon worden gesproken zijn er heel wat internationale verdragen tot stand gekomen.

HET ONTSTAAN

Alhoewel de scheepvaart al veel langer bestaat dan de luchtvaart, stoelt het ontstaan van de huidige Opsporings- en Reddingsdienst (OSRD), internationaal aangeduid als Search and Rescu (SAR), op de komst van het vliegtuig aan het begin van deze eeuw. Daarbij mag natuurlijk niet voorbij worden gegaan aan het voortreffelijke werk van de beide Nederlandse reddingsmaatschappijen die in hun meer dan 150-jarige geschiedenis hun bestaansrecht meer dan hebben bewezen en dat dagelijks nog doen.
De snelle ontwikkeling van de luchtvaart tijdens en na de Eerste Wereldoorlog, maakte het noodzakelijk internationale regels voor de luchtvaart op te stellen. Het eerste verdrag op dit gebied was het verdrag van Parijs 1919. Was men voordien geneigd de 'vrije lucht' te aanvaarden, in dit verdrag werd gekozen voor souvereiniteit van de

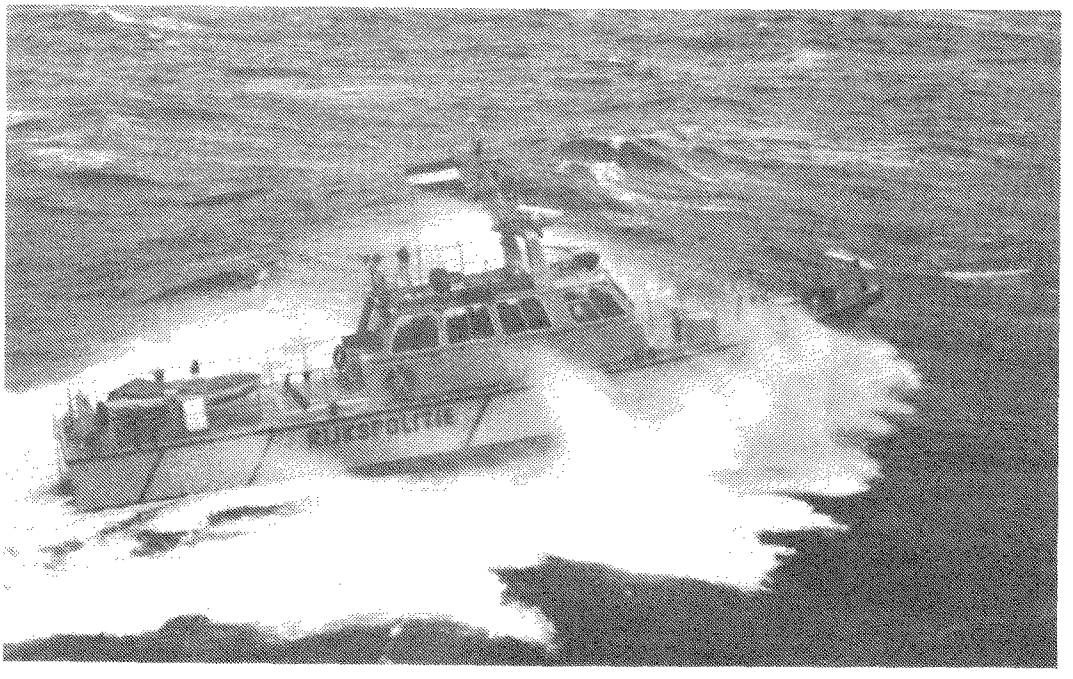

Staat over de lucht boven zijn grondgebied. Het verdrag werd geratificeerd door 32 staten waaronder Nederland. Het verdrag van Parijs werd gevolgd door de 'Pan American Convention on Air Navigation', die in Havanna in 1928 werd ondertekend. Voorgaande verdragen werden vervangen door het op 7 december 1947 tot stand gekomen verdrag van Chicago ('The Convention on International Civil Aviation'). Dit verdrag werd in eerste instantie ondertekend door 53 landen waaronder Nederland. Thans zijn 136 staten bij het verdrag van Chicago aangesloten.

Als uitvloeisel van dit verdrag is ontstaan de 'International Civil Aviation Organization' (ICAO), met als doel de ontwikkeling van de internationale luchtvaart in de ruimste zin des woords. De ICAO is een gespecialiseerd orgaan van de Verenigde Naties en beschikt als zodanig over bepaalde bevoegdheden. Uit artikel 25 van het verdrag van Chicago is een aantal verplichtingen voortgevloeid met betrekking tot het ontstaan van de OSRD organisatie, echter alleen nog steeds voor hulp aan luchtvarenden. De richtlijnen voor die hulpverlening werden vastgelegd in de zogenaamde 'Annex 12', die op 1 maart 1951 het licht zag.

In Nederland werd daarop tussen de toenmalige ministeries van Verkeer en Waterstaat, Oorlog en Marine overeengekomen dat de taak van de Opsporings- en Reddingsdienst voor luchtvarenden aan de Koninklijke Marine werd opgedragen. De minister van defensie stelde op 24 mei 1951 de OSRD in.

De beslissing, dat deze taak aan de marine werd toegewezen lag voor de hand, aangezien er bij luchtvaartongevallen boven land meestal weinig valt op te sporen en voor de redding geen schepen en meestal geen helicopters noodzakelijk zijn. OSRD actie's vinden altijd boven zee het IJsselmeer of in het Deltagebied plaats en zijn dus nauw gekoppeld aan de scheepvaart. Een verdere uitbouw was het verdrag met de Duitse Bondsrepubliek van 30 januari 1958. Hierin werd de samenwerking geregeld tussen Nederland en de Bondsrepubliek voor wat betreft het redden van mensenlevens op zee in het noordelijk kustgebied tussen beide landen, begrensd door de meridianen 06.00 oost en 07.00 oost. Ook het Verdrag van Londen (17 juni 1960) was een internationaal vedrag voor de beveiliging van mensenle-

vens op zee, dat voor Nederland op 20 mei 1965 in werking trad.
Er begon tekening in te komen. Het voorgaande leidde ertoe dat de minister van defensie op 29 april 1970 een nieuwe regeling 'Opsporings- en Reddingsdienst in Nederland' vaststelde. Een regeling, die in eerste instantie was gebaseerd op de verdragsregels zoals gesteld in de 'annex 12', maar ook ruimte liet voor operaties de scheepvaart betreffende. De praktijk was immers dat ruim 90 % van OSDR actie's de scheepvaart betrof, een groep die formeel niet onder de taak van de Koninklijke Marine viel. Alarmerende instanties hebben echter nooit tevergeefs een beroep gedaan op de OSRD van de KM. Zij stonden altijd klaar om bij het eerste noodsignaal uit te rukken.

MARITIEME ONTWIKKELING

Onder auspicien van de 'Inter Gouvernmental Maritime Consultative Organization (IMCO), sinds 1982 IMO, een gespecialiseerd orgaan van de Verenigde Naties, werd op 1 september 1970 het 'Merchant Ship search manual' (MERSAR) uitgegeven. Deze publikatie is bedoeld als leidraad voor degenen, die bij noodgevallen op zee hulpverlening van andere behoeven. Per 1 januari 1974 werd in het schepenbesluit een bepaling opgenomen, waarbij het MERSAR op elk Nederlands schip aanwezig diende te zijn. Met de uitgifte van het MERSAR was alles nog lang niet geregeld.
Immer dit boekwerk bevatte slechts de aanwijzingen voor gezagvoerders. Een totaal OSRD-plan was hiermee nog niet gerealiseerd. Het hiervoor reeds genoemde 'Internationale verdrag voor de beveiliging van mensenlevens op zee' (Verdrag van Londen), was wel geratificeerd door de Staat der Nederlanden, doch de definitieve internationale uitvoeringsregelingen zijn pas op 17 maart 1982 van kracht geworden. Basis hiervoor was het 'Internationale verdrag inzake opsporing en redding op zee', dat op 27 april 1979 in Hamburg tot stand kwam. Een groep van experts, ingesteld door de Maritieme Veiligheidscommissie van de IMO, had het basisdocument in de jaren daarvoor reeds opgesteld. Er werd door hen een internationaal opsporings- en reddingsplan opgesteld om een uniforme coördinatie tussen de verschillende landen aan de wal te bevorderen. Een en ander is door deze commissie gepubliceerd in het 'IMOSAR manual', dat alle technisch en operationele details bevat. Het verdrag legt de verplichting op om te voorzien in de nodige faciliteiten voor opsporing en redding, zoals:
- coördinatie van de opsporingsfaciliteiten.
- de instelling van een reddingcoördinatiecentrum.
- de voorziening en uitrusting voor reddingseenheden en bijzonderheden over afwerpbare overlevingsuitrustingen.

Tevens werd in dit verdrag geregeld een uitbreiding van de communicatiemiddelen. Vanaf mei 1983 beschikte het RCC op het Marinevliegkamp Valkenburg over de gewenste communicatiemiddelen en voldeed men aan de internationaal gestelde eisen. Verder werden marifooninstallatie's aangebracht in de voor de OSRD aangewezen helicopters waardoor rechtstreekse communicatie met de bemanning van het schip dat in de problemen verkeert, mogelijk werd. Hiermee kwam een lang gekoesterde wens in vervulling. De uitbreiding van de communicatie apparatuur, die op rekening van het ministerie van Verkeer en Waterstaat werd uitgevoerd, was de meest ingrijpende wijziging bij de totstandkoming van het RCC.
Door dit RCC werd al sinds jaren met de volgende Nederlandse instanties nauw samengewerkt:
- kustwachtposten en het loodswezen van het Directoraat-Generaal voor Scheepvaart en Maritieme Zaken (DGSM).
- het Rijkskuststation Scheveningen Radio.
- de Reddingsmaatschappijen.
- Rijks- en Gemeentepolitie.
- Radiomedischedienst en ziekenhuizen.
- Koninklijke Luchtmacht en het Militair Air Traffic Control in Nieuw Millingen.
- Civil Air Traffic Control Amsterdam.
- Rijkswaterstaat.
- Hospitaalkerkschip 'De Hoop'.

Al deze instanties kunnen het alarm geven, zelf daarbij assisteren of voor de verbinding zorgen.

ICONA

Op 26 april 1977 is door de regering de Interdepartementale Coördinatiecommissie Noordzee Aangelegenheden (ICONA) ingesteld. Deze commissie heeft als belangrijkste taak een onderzoek te doen naar de bundel van Noordzeetaken. Tot nu toe is het zo dat er zeven ministeries bij Noordzeetaken betrokken zijn. Tussen al die betrokken ministeries is een efficiënte samenwerking nodig om doublures in de werkzaamheden te voorkomen. Daarom is er één minister aangewezen als 'Coördinerend minister voor Noordzee aangelegenheden', de minister van Verkeer en Waterstaat. De ICONA, onder leiding van mr. B. Biesheuvel, heeft de opdracht een samenhangend Noordzee beleid te ontwikkelen, waarbij met alle belangen van betrokken partijen rekeningen zal worden gehouden.

Dit had tot resultaat dat de marinetaken Visserij inspectie en het Reddings Coördinatiecentrum (RCC) overgingen naar de Kustwacht. Dit laatste werd op 2 januari 1988 gerealiseerd. Voor wat betreft de Visserij inspectie blijft de KM voorlopig nog wel platform bieden aan ambtenaren die met dit werk zijn belast. De Dienst der Hydrografie van de KM is ondergebracht in het Nederlands Hydrografisch Instituut waarin wordt samengewerkt met het Directoraat Generaal voor Scheepvaart en Maritieme zaken (DGSM) en Rijkswaterstaat. Het materieel aan helicopters, vliegtuigen en schepen dat ter beschikking is gesteld van de Kustwacht, blijft vliegen en varen onder verantwoording van de Koninklijke Marine omdat dit nu eenmaal primair een andere taak heeft. Daarnaast is er een marine offcier (liason) bij de Kustwacht geplaatst om te assisteren en om in voorkomend geval advies te geven omtrent de mogelijkheden van de KM. De Koninklijke marine blijft dus haar steentje bijdragen.

HET MATERIEEL

Hoewel de OSRD in Nederland pas op 24 mei 1951 officieel werd ingesteld en toebedeeld aan de Marineluchtvaartdienst, had die dienst al de nodige ervaring met dit werk. Reeds door de Tweede Wereldoorlog werden al MLD vliegtuigen ingezet voor OSRD-acties, lang voordat de internationale OSRD-organisatie van de grond kwam. De nauwe

verbondenheid van de MLD met de zee en het ter beschikking hebben van drijvervliegtuigen waren daar ongetwijfeld debet aan.
Toen de MLD na de oorlog op de Vaderlandse bodem terugkeerde bleef ze zich daar dan ook mee bezig houden. Vanaf medio 1948 staat er op het Marinevliegkamp Valkenburg voortdurend een opsporingsvliegtuig met bemanning startklaar voor de OSRD. Het eerste vliegtuig was een B25 Mitchell middelzware bommenwerper, in 1950 gevolgd door de 'Sea Otter', een klein amfibievliegtuig. In december 1951 kreeg de MLD de beschikking over de eerste helicopter, een Sikorsky S-51, die de naam Jezebel kreeg.
Tijdens de watersnoodramp in 1953 werkten bemanningen van de MLD op grote schaal samen met civiele en militaire bemanningen en hun vliegtuigen uit binnen- en buitenland. Van Nederlandse zijde werd aan deze gigantische reddingsoperatie deelgenomen door vier Dakota's van 334 transportsquadron van de Koninklijke Luchtmacht terwijl de MLD deelnam met Mitchell, Harpoon en Oxfordvliegtuigen.
Tijdens die watersnoodramp werd Nederland eigenlijk voor het eerst geconfronteerd met het nut van de helicopter als reddingsplatform. Zo'n kleine 25 helicopters, voornamelijk uit het buitenland, namen aan de reddingsoperaties deel en haalden honderden mensen uit hun geïsoleerde posities. Unaniem was men van mening dat de helicopters onmisbaar waren tijdens reddingsactie's. De grote verdienste van de vaste vleugelvliegtuigen in die dagen was dat zij goederen en materieel konden afwerpen, mensen in moeilijkheden lokaliseren om vervolgens helicopters erheen te dirigeren.
Het zou te ver voeren de gehele OSRD geschiedenis te beschrijven. Daarom zullen we ons beperken tot een globaal overzicht.
Tot 1963 moest er gemiddeld 15 à 20 keer in actie worden gekomen door de OSRD. In de jaren daarna is het aantal actie's toegenomen en vliegt men nu zo'n 50 à 60 keer per jaar. Ook het materieel veranderde in de jaren.
Na de reeds genoemde vliegtuigen kreeg de MLD achtereenvolgens de beschikking over de Neptune P2V5, de Grumman Tracker en de uit de 'Oost' teruggekeerde Catalina amfibievliegtuigen. Ook de Martin Mariner werd enkele malen voor de OSRD ingezet. Deze beide laatste amfibische vliegtuigen hebben een paar maal landingen op zee moeten maken om ernstig zieken van een schip af te halen en naar land te brengen. Ook de eenmotorige Grumman Avengers werden vaak met succes ingezet. Al deze vliegtuigen voerden onder de vleugel of in het bommenruim afwerpbare reddingsvlotten mee, die in voorkomend geval bij de drenkeling(en) werd afgeworpen.
In 1962 keerde de toen nieuwe Neptunes van het type P2V7B, na de overdracht aan Indonesië, terug uit Nederlands Nieuw Guinea en werden als maritiem patrouille vliegtuig tevens ingezet voor de OSRD. In 1969, een jaar na de uitdienststelling van het vliegkampschip Hr.Ms. Karel Doorman, werd het aantal maritieme patrouillevliegtuigen uitgebreid door de komst van de Breguet Atlantic. De Atlantic en de Neptune werden in 1984 opgevolgd door de Lockheed Orion P3C-II die tot op de dag van vandaag voor de OSRD 'stand-by' staat. Dit gebeurd voornamelijk bij langdurige zoekacties wanneer bijvoorbeeld de positie van de drenkeling(en) niet of nauwelijks bekend is.
Voor wat betreft de helicopters werd de eerder genoemde Jezebel opgevolgd door drie grotere 'broers' van hetzelfde merk, de Sikorsky S55. In 1961 werden deze weer opgevolgd door de S-58, die tevens waren ingericht voor onderzeebootbestrijding. De eerste helicopter, speciaal voor transportdoeleinden en voor de OSRD werd in 1962 aangeschaft. Dit was de Augusta Bell, die vele spectaculaire reddingen op zijn naam bracht. Ook de Westland Wasp, een eenmotorige kleine helicopter, werd regelmatig ingezet maar was vanwege zijn beperkte ruimte beperkt inzetbaar.
In maart 1978 ging de laatste Augusta Bell helicopter uit dienst en werd deze taak overgenomen door de toen nieuw aangeschafte Westland Lynx UH14A. Later toen de Lynxen SH14B/C, de onderzeebestrijdinghelicopters voor de fregatten, waren ingefaseerd werden ook deze ingezet voor de OSRD. Momenteel beschikt de Koninklijke

Marine over 22 van deze helicopters die over voldoende opsporings- en navigatie apparatuur beschikken om zelfstandig te opereren. Daarnaast beschikt het over twee motoren waardoor het ook zelfstandig mag opereren. Tot aan de komst van de Lynx moesten de helicopters meestal door een maritiem patrouille vliegtuig worden begeleid, zeker als de aktie ver op zee plaats vond.

DEFENSIE BIJDRAGEN AAN DE KUSTWACHT

Op het Marinevliegkamp Valkenburg staat 24 uur per dag een 'Orion' en op het Marinevliegkamp de Kooy, bij Den Helder, een 'Lynx' gereed om bij het eerste noodsein op te kunnen stijgen.
Doorgaans komt het erop neer dat de helicopter tijdens werktijd met 20 min. en daarbuiten met 45 min. in de lucht kan zijn. In het donker en buiten werktijd duurt dit een uur. Voor de Orion duurt dit, vanwege het 'opwarmen' van de apparatuur, ongeveer twee uur.
Een Alouette III helicopter van de Koninklijke Luchtmacht staat tijdens werkuren 'stand-by' op Terschelling en daarbuiten op haar thuisbasis Leeuwarden. Op Terschelling fungeren zij in de eerste plaats als veiligheids helicopter voor de schietranges op de Waddeneilanden, ingeval een vlieger boven zee in de problemen raakt. Maar ook menig huisarts op de eilanden heeft al eens een beroep gedaan op deze helicopter om patiënten naar ziekenhuizen op de vaste wal te vervoeren. Sinds 1959 zijn reeds meer dan 1100 vluchten met dit doel uitgevoerd. De KLu Alouette wordt ook vaak ingezet als het om grotere reddingsoperaties gat. In nationaal verband tenslotte kan ook het 'schip van de wacht' van de Koninklijke Marine voor OSRD doeleinden worden ingezet voor waar het de Noordzee betreft. Dit komt vooral voor bij scheepsrampen waarbij dan voor het milieu gevaarlijke ladingen in zee terecht komen. Mijnenjagers die onderwater met

een TV camera in een onderwatervoertuig draadgeleid kunnen kijken worden daar nogal eens voor ingezet. Ook bij mogelijk ontsnapping van gevaarlijke gassen bij scheepsrampen worden KM schepen ingezet. Omdat zij gasdicht kunnen worden afgesloten worden ze dan benedenwinds neergelegd om de overige scheepvaart op een veilige afstand te houden. Dit gebeurde bijvoorbeeld in 1988 bij de berging van de 'Anna Broere'.

BOOREILANDEN

Met de komst van booreilanden in de Noordzee kwam er voor de OSRD organisatie een zorg bij maar bracht ook voordelen. Alhoewel niet veelvuldig komt het toch voor dat bemanningen met hun Lynxen assistentie verlenen aan 'opvarenden' van booreilanden.
Het voordeel is echter dat bij grote reddingsoperaties, waarbij meer dan 3 à 4 personen moeten worden gered, deze initieel op een booreiland te brengen in afwachting van verder transport. Een Lynx helicopter kan al naar gelang zijn vlieggewicht 1 tot 4 drenkelingen vervoeren. Een kleine helicopter dus voor reddingsoperaties. Reden hiervoor was dat de Koninklijke Marine heeft gekozen voor een standaard helicopter die zowel aan boord van de schepen als voor transport doeleinden kan worden ingezet. Het komt in de praktijk echter zelden voor dat veel meer drenkelingen uit hun benarde positie moeten worden gered. Is dit echter wel het geval dan kunnen niet alleen de drenkelingen op het dichtst bijzijnde eiland worden afgezet maar kan ook brandstof worden ingenomen.
Bij ernstige calamiteiten op grote schaal beschikt Nederland sinds enige jaren over trauma teams. Deze worden gevormd door medici die op afroep beschikbaar zijn. De organisatie hiervan is in handen van het ministerie van WVC. Een aantal ziekenhuizen verdeeld over het land, die beschikken over een landingsplaats voor helicopters, hebben een dergelijk team. Bij deze ziekenhuizen staan koffers met allerlei medische instrumenten klaar die bij het uitrukken van een traumateam worden meegenomen. In eerste instantie is het vervoeren van deze teams toebedeeld aan KLM Noordzee helicopters en in tweede instantie aan marine- en luchtmachthelicopters.
Enige tijd geleden is met een dergelijk team ook geoefend op een booreiland waar een gesimuleerde brand was uitgebroken. Een Lynx helicopter van de Koninklijke Marine bracht toen een traumateam van een ziekenhuis in Haarlem naar een booreiland op de Noordzee. Probleem was toen dat de helicopter vanwege de gesimuleerde brand niet op het eiland kon landen waardoor het medische team op een nabij gelegen schip met een lijn moest worden neergelaten. Het was een alleszins realistische oefening waarbij vooral door het traumateam veel ervaring is opgedaan.
Op kerstavond 1982 bewezen helicopterbemanningen van het Marinevliegkamp 'De Kooy' hun taak aan te kunnen toen zij met vier helicopters onder zeer slechte weersomstandigheden 42 man van het losgeslagen booreiland 'Transocean 4' afhaalde. Vanwege windkracht negen werden de vliegers toen gedwongen het eiland achteruit vliegend te benaderen hetgeen onder de toen heersende weersomstandigheden een huzarenstukje mag worden genoemd. Overigens was dat niet de enige redding die dag.
Enkele uren daarvoor hadden zij een bergingsploeg aan boord van het werkplatform 'Sea-fox 1' gebracht die van zijn sleep was losgeslagen.

SAMENWERKING MET ONZE BUURLANDEN

De hele wereld is verdeeld in vluchtinlichtingengebieden (FIR), waar het Nederlandse er een van is. Ons vluchtinlichtingengebied grenst aan die van de Bondsrepubliek Duitsland, het Verenigd Koninkrijk, België en Denemarken. Wanneer aan de grenzen van die gebieden alarmeringen plaats vinden, wordt vaak een beroep gedaan op de RCC organisatie van het daaraan grenzende land. Deze samenwerking is zo uitstekend, dat nimmer tevergeefs een beroep op onze buurlanden werd gedaan. Het Verenigd Koninkrijk beschikt over een grote OSRD organisatie. Dit ligt voor de hand gelet op

hun lange kust en geografische ligging. Het maritieme patrouille vliegtuig de 'Nimrod', wordt gebruikt voor verkenningen. Daarnaast beschikken de Britten over de fel geel gekleurde Westland Wessex helicopters, hun aantal wordt echter steeds minder omdat ze aan het eind van hun jaren zijn en op het ogenblik worden vervangen door de Sea King helicopters. Deze helicopters opereren vaaf verschillende plaatsen langs de Engelse kust. Ook de Amerikanen dragen hun steentje bij aan de reddingsoperaties op de Noordzee. Vanaf het Engelse Woodbridge kan een Hercules C130, een vast vleugelvliegtuig, en de CH53 'super jolly green giant', een Amerikaanse helicopter, worden ingezet. De Hercules is een transportvliegtuig dat in de buurt van de drenkeling(en) redders kan neerlaten maar ook een eventueel meegestuurde CH53 van brandstof kan voorzien om zijn vliegtijd te verlengen. Daarnaast heeft de CH53 het voordeel dat hij 35 en in geval van nood 50 drenkelingen kan oppikken en naar veiliger oorden kan brengen. België, Duitsland en Denemarken beschikken allen over de 'Sea-King', een Sikorsky S61 helicopter, die maximaal 20 drenkelingen kan vervoeren. De samenstelling van al deze helicopterbemanningen, ook die van Nederland, zien er nagenoeg hetzelfde uit. Naast twee vliegers en een boordwerktuigkundige, die tevens de hijslier bedient, bestaat de crew verder uit een redder, die een kikvorsmanopleiding heeft gehad, en een arts die is uitgerust met allerlei medische apparatuur om eenvoudige medische ingrepen te kunnen verrichten waar onder reanimatie- en beademingsapparatuur.

TENSLOTTE

Vaak gehoorde geluiden, dat vliegtuigen de taak van de reddingsmaatschappijen overnemen, zijn uit de lucht gegrepen. Primaire taak van al diegene, die bij het redden betrokken zijn, is het behoud van mensenlevens. En dat het niet juist is vertellen ons de cijfers. De vliegtugen van de OSRD redden gemiddeld 50 drenkelingen per jaar, waaronder de medische evacuaties. De beide reddingsmaatschappijen verlenen zo'n 350 keer assistentie per jaar waarbij ze gemiddeld 800 drenkelingen ophalen, 60 % van deze reddingen, vooral in het seizoen, worden gevlogen of gevaren ten behoeve van drenkelingen uit de recreatie zoals surfers, zeilers, zwemmers en sportvissers.

J.H.J. ANRIESSEN

De rol van Rusland bij het ontstaan van de Eerste Wereldoorlog (II)

DE TRUCK VAN AEHRENTHAL

Keren we nu weer terug naar de Russische Buitenlandse politiek.

We stelden reeds dat het verkrijgen van de 'Straits' de hoeksteen vormde van de Russische Buitenlandse Politiek, zeker ook ten tijde dat Isvolski minister van Buitenlandse Zaken was. Geen land ter wereld echter steunde hem hierbij omdat niemand interesse had Ruslands macht te versterken.

En toen, als donderslag bij heldere hemel kwam de Oostenrijkse Minister van Buitenlandse Zaken Aehrenthal op 15 september 1908 te Buchlau met het voorstel om, in ruil voor de Russische goedkeuring van de annexatie van de door Oostenrijk reeds bestuurde gebieden Bosnië en Herzegovina, de Russische aanspraak op de 'Straits' te ondersteunen tijdens een daartoe noodzakelijk te houden Internationale conferentie.

Het voorstel van Aehrenthal was ingegeven door de Oostenrijkse opperbevelhebber Conrad (24), die een memo van 14 november 1907 aan de Oostenrijkse keizer, de annexatie adviseerde en voorstelde daartoe besprekingen met Isvolski te voeren met als 'ruilobject' een soepele Oostenrijkse houding met betrekking tot Ruslands wensen ten aanzien van de Straits.

Isvolski zag in een klap zijn ambities gerealiseerd en hapte gretig toe. Hij was zelfs zo dom om bepaalde afspraken op papier te bevestigen en werd hiermede later letterlijk geconfronteerd toen hij de overeenkomst wilde ontkennen. (25)

Aehrenthal wachtte echter niet tot de afgesproken Internationale conventie, maar maakte de annexatie reeds 14 dagen na zijn bespreking met Isvolski bekend op 5 oktober 1908 waarbij hij niet naliet te laten doorschemeren dat een en ander met goedkeuring van Rusland was gegaan.

Grote consternatie. Isvolski wilde een afspraak ontkennen maar werd keihard geconfronteerd met zijn eigen op schrift gestelde verklaringen die hij overigens in goed vertrouwen had verzonden. (26)

Servië stond op zijn achterste benen immers dit land was continu door Isvolski opgehitst tegen Oostenrijk en zag zijn aanspraken op het geannexeerde gebied in rook opgaan en beschouwde Isvolski's toezegging dan ook terecht als verraad.

Men dreigde met oorlog en Isvolski moest haastig interveniëren. In een gesprek met de Servische minister Vesnitisch verweerde hij zich door te stellen dat er voor Servië de facto niets veranderd was omdat het betreffende gebied toch al onder Oostenrijks toezicht stond. Hij rekende er toen nog steeds op dat in elk geval de afspraak met Oostenrijk gestand bleef en dat er spoedig een Internationale Conferentie zou plaats vinden. Hij trachtte de Serviër gerust te stellen door hem voor te houden dat op die conferentie gunstige voorwaarden gesteld konden worden met betrekking tot compensatie voor dit land.

Zoals bekend betwistte Servië het geannexeerde gebied aan Oostenrijk, omdat daar grote groepen Serviërs woonden en dit gebied was dan ook de steen des aanstoots tussen Servië en Oostenrijk.

Letterlijk zei Isvolski tegen de Servische Minister:

'Ik begrijp uw agitatie niet. In werkelijkheid verliest u niets, in tegendeel, u wint er iets bij namelijk onze steun.

Ik vertrouw erop dat de Serven in Bosnië door zullen gaan, *zoals voorheen*, te werken voor hun erkenning en bewust geworden, zullen ze nimmer toestaan dat aan hun eisen wordt getornd.'

en tot de Servische ambassadeur in Londen zei hij op 13 oktober 1908 (27) dat: 'zijn Politiek gericht was op een doel dat, na liquidatie van de Russische problemen buiten Europa, zijn land weer de leiding in

Europa zou geven. Servië was een belangrijke factor in deze in deze politiek als een centrum van Zuid-Slaven. Bosnië was nu zelfs nog een grotere zekerheid voor Servië dan ooit te voren, zelfs als de annexatie door zou gaan. Voor het ogenblik echter diende een conflict te worden voorkomen omdat de militaire- en diplomatieke voorbereidingen zulk een conflict nog niet toestonden.'
Helaas voor Isvolski, ook van een Internationale Conferentie kon geen sprake zijn. Op zijn reis naar Italië, Engeland, Frankrijk en Duitsland, eind 1908, kreeg hij overal nul op het request. De 'bondgenoot' Frankrijk deed of het wel wilde ingaan op het verzoek tot het houden van een Internationale Conferentie, maar stelde dit afhankelijk van een beslissing van Engeland en dit land voelde daar niets voor en deelde dit Isvolski beleefd maar duidelijk mee.
Italië, ingeseind door Aehrenthal dat het door Italië omstreden gebied van de Sandjak ontruimd zou worden als Bosnië en Herzegovina geannexeerd, waren (28) wachtte zich wel roet in het eten te gooien en behalve mooie woorden en een audiëntie bij de koning leverde ook dit bezoek niets op.
In Berlijn was het zo mogelijk nog erger. De Duitse keizer nodige hem uit voor een déjeuner alwaar hij zich openlijk vermaakte ten koste van zijn gast, een vernedering welke deze later, bij zijn afscheid van Von Bulow, niet onvermeld liet. (29)
Uiteraard kreeg hij in Wenen eveneens geen voet aan de grond en in oktober keerde hij dan ook onverrichter zake in Petersburg terug waar een vijandig gestemde pers en ijzige colegae hem 'verwelkomden'.
Het zal duidelijk zijn dat vanaf dit moment de verhouding Rusland-Oostenrijk aanzienlijk verslechterde vooral toen Rusland onder zware druk aan Duitsland de annexatie van Bosnië en Herzegovina moest erkennen en nog bitterder werd de pil toen Engeland assisteerde bij het opstellen van een vernederende nota, samen met Wenen, waarin Servië gedwongen werd de feiten van de annexatie te accepteren en zelfs verklaren moest van verdere vijandige acties in woord of geschrift ten opzichte van de Oostenrijks-Hongaarse monarchie, te zullen afzien. (30)
De beker werd tot de rand toe gevuld toen het de slimme Aehrenthal in 1909 ook nog gelukte een overeenkomst met Turkije te sluiten, opnieuw een slag in het gelaat van de Balkanlanden en dus van Rusland dat zichzelf als leider opwierp. (31)
Het is duidelijk dat Isvolski's dagen geteld waren.
Hij hield het nog een klein jaar uit maar op 28 september 1910 werd hij opgevolgd door Sazonov en werd hijzelf ambassadeur te Parijs, een plaats overigens die hem in staat stelde zijn persoonlijke haat ten opzichte van Aehrenthal in daden om te zetten en zeer grote invloed te blijven uitoefenen.
Onder de nieuwe minister van Buitenlandse Zaken werd de oude buitenlandse politiek onverdroten voortgezet en vooral gericht op het vergroten van Ruslands invloed in de Balkan. Het streven was om, onder leiding van Rusland, te komen tot een Unie van Balkanlanden, gericht, enerzijds tegen Turkije, anderzijds tegen de dubbelmonarchie.
Een der eerste Russische acties na de annexatie was de poging om Bulgarije, een land dat als pro Oostenrijk te boek stond, door middel van politieke, maar vooral ook financiële stappen, los te weken en voorwaar, in december 1909 sloten beide landen een zeer geheime overeenkomst (31) waarbij Bulgarije zich verplichtte tot militaire hulp aan Rusland, als dit land in oorlog kwam, ook als Rusland zelf op zo'n oorlog kwam, ook als Rusland zelf zo'n oorlog begon.
Met name artikel 5 van dit verdrag is interessant en luidt:
'Gezien het feit dat de realisatie van de heilige idealen van de Slavische volkeren in de Balkanstaten, zo na aan Ruslands hart liggend, *uitsluitend mogelijk zal zijn na een positieve afloop van Ruslands strijd met Duitsland en Oostenrijk, Hongarije'* enz.
Let wel, het is dan 1909 en Rusland zet zwart op wit zijn oorlogsdoelen op papier, namelijk de oplossing van het zogenaamde 'Slavische probleem' (dus Ruslands probleem) door middel van een overwinning op Duitsland en Oostenrijk.
Pikante bijzonderheid, Rusland was zo bevreesd dat dit artikel 5 voortijdig bekend, dus in de openbaarheid zou komen, dat het

een apart artikel (nr. 15) wijdde aan de geheimhouding waarbij zelfs de vernietiging van de originele verdragen geregeld werd ingeval het verdrag door een of beide landen zou worden opgezegd.
Direct na het sluiten van dit verdrag trachtte Rusland nu ook de verhouding tussen Bulgarije en Servië te verstevigen. Daartoe benoemde het in Belgrado een nieuwe ambassadeur die als voornaamste opdracht kreeg een toenadering tussen beide landen te bewerkstelligen en dit lukt in eerste instantie ook (in de 1e Balkanoorlog trokken beide landen gezamenlijk op tegen Turkije direct daarna echter ontstond tussen hen weer oorlog over de verdeling van de buit).
Tegelijkertijd nu begon Rusland grote aandacht te besteden aan zijn militaire opbouw. In 1909 werd generaal Souchomlinov benoemd tot minister van Oorlog en deze startte een enorm reorganisatieplan. De gehele opbouw van het leger werd herzien, het jaarlijkse recruten contingent werd onder andere verhoogd zodat in het voorjaar van 1914 een kleine miljoen nieuwe recruten de wapenrok aantrokken (in 1911 waren dat er nog geen 700.000) die vanaf dat jaar ook een half jaar langer moesten dienen. Het aantal machine-geweren werd enorm uitgebreid, het artilleriepark gemoderniseerd en de munitie voorraden aangevuld en als voornaamste activiteit werd de uitbreiding van de strategische spoorlijnen naar het front ter hand genomen. (32)
Toch was men in augustus 1914 nog lang niet gereed voor een 'Europese oorlog', maar de gebeurtenissen volgden hun eigen loop en bij de mobilisatie had men de zaak dan ook niet meer in de hand. Rusland zond zijn mannen de oorlog in zonder daartoe voldoende gereed te zijn.
Druk bezig met de militaire voorbereidingen en met de politieke activiteiten in de Balkan, vergat men intussen echter ook Frankrijk niet.
Op 16 1912 sloten beide landen, naast de bestaande legerconventie nu ook een marine vedrag. (33)
Artikel 2 van het verdrag begint met de veelbetekenende woorden:
'De gemeenschappelijke operaties der zeemachten worden reeds in Vredestijd voorbereid.'
Het verdrag vermeldde voorts dat Frankrijk zich verplichtte de Italiaanse en/of Oostenrijkse vloot in de Middellandse Zee te zullen binden *waartoe* het haar *volledige vloot* in dit gebied zou concentreren.
(Men vraagt zich af: 'en haar eigen Noordzee- en Atlantische kust dan?')
Heel 'toevallig' sluit Frankrijk dan een maand later een marineverdrag met Engeland, waarbij deze toestaat dat Frankrijk zijn vloot overplaatst naar het westelijk deel van de Middellandse Zee en toezegt de bescherming van de Noordzee zijde van Frankrijk voor Britse rekening te zullen nemen. (34)
Intussen schreef de nieuwe minister van Buitenlandse Zaken Sazonov op 13 december 1913 zijn 'befaamde' nota aan de Tsaar waarin hij onder andere stelde: 'dat het van vitaal belang voor Rusland is de controle over de Dardanellen te verkrijgen hetgeen uitsluitend gerealiseerd kan worden door middel van Europese complicaties (in casu een Europese oorlog').
Twee maanden later, februari 1914, werd daarop een kroonraad gehouden waarin het voorstel tot het verkrijgen van de Dardanellen door middel van een Europese Oorlog door de Tsaar wordt goedgekeurd en ondertekend. (35)
Maar we gaan verder.
Uit de documenten komt een vloed van gegevens te voorschijn waaruit we willekeurig een paar grepen doen.
Zoals bekend hield Rusland zich gedurende de 2 Balkan-oorlogen afzijdig, vooral op aandringen van Frankrijk, omdat dit land geen heil zag in een conflict op de Balkan, zolang men militair nog niet gereed was voor een Europese oorlog en conflicten op de Balkan dienden dus geïsoleerd te blijven. Dit blijkt onder andere uit een brief van de Servische abassadeur in Londen aan zijn minister Buitenlandse Zaken, waarin hij verslag deed van zijn gesprek met de Franse ambassadeur, Paul Cambon, *op 6 september 1911* (39) De inhoud luidde:
'Zowel Frankrijk als haar bondgenoten zijn van mening dat de oorlog, zelfs ten koste van grotere opofferingen, moet worden uitgesteld, dat is te zeggen, tot 1914-1915. De

noodzaak voor dit uitstel is niet zozeer vanwege Frankrijks materiële gereedheid voor oorlog, want in dat opzicht zijn we er klaar voor, dan wel in verband met de organisatie van het oppercommando welke nog niet rond is.
Het uitstel is eveneens gewenst door Rusland. Alleen Engeland heeft nadeel bij het uitstel omdat het overwicht van haar vloot over de Duitse Marine van jaar tot jaar vermindert. Uit consideratie voor het niet gereed zijn van haar bondgenoten dringt Frankrijk derhalve aan op een tijdelijke overeenkomst met Duitsland.'
Frankrijk en Rusland hadden, zo blijkt, al volledige overeenstemming bereikt over het tijdstip waarop ze de oorlog wensten te beginnen, 1914-1915 en derhalve diende een conflict in de Balkan tot die tijd binnen zekere grenzen te blijven.
Men deed er dan ook alles aan om de Balkanlanden, en vooral het ongeduldige Servië, tot kalmte te manen.
Zo vond er op 13 november 1912 een gesprek plaats tussen de Servische ambassadeur Ristitsch en de Franse en Russische ministers van Buitenlandse Zaken welke hem mededeelden: 'niet te ver te gaan deze keer (het betrof een pauze in de 1e Balkanoorlog) maar haarzelf zo sterk mogelijk te maken, teneinde met de hoogste graad van gereedheid de belangrijke gebeurtenissen af te wachten welke spoedig tussen de 'grootmachten' zouden plaatsvinden.' (37)
En op 29 april 1913 zei Sazonov tot de Servische ambassadeur in St. Petersburg: 'dat Servië moest werken voor de toekomst omdat ze een groot deel van Oostenrijks gebied zou verkrijgen', waarop de ambassadeur antwoordde:
'dat Servië graag aan Bulgarije compensatie zou willen geven als we Bosnië en andere Oostenrijkse territoria zouden verkrijgen.' (38) *)
Intussen was Rusland besprekingen begonnen met Frankrijk inzake de financiering van de oorlogsvoorbereiding.
Op 27 juni 1913 schreef de Russische minister van financiën aan Sazonov, de voorzitter van de kamer van Parijsche Beursmakelaars, Mr. M. de Verneuil, te hebben ontvangen die hem namens de Franse regering kwam meedelen dat het Rusland werd toegestaan jaarlijks op de Parijse Beurs 400-500 miljoen franc op te nemen in de vorm van Staatsleningen, om daarmede de modernisering van de spoorwegen te financieren, echter onder twee voorwaarden, namelijk:

1. dat met de aanleg van de gezamenlijk met de Franse generale staf ontworpen - strategische spoorlijnen naar het front direct zou worden begonnen,
2. dat de vredessterkte van het Russische leger aanzienlijk zou worden uitgebreid.

De voorwaarden werden uiteraard aangenomen en zo financierden Franse burgers de Russische oorlogsplannen daartoe aangespoord door een met Russisch geld omgekochte Franse pers.

CONCLUSIES

1. De 'intrique' van Aehrenthal ten opzichte van Isvolski heeft tot gevolg gehad dat de verhouding Rusland-Oostenrijk zeer aanzienlijk verslechterde, maar was niet de oorzaak van de latere oorlog.
   Had Aehrenthal zijn 'truck' niet uitgehaald en was er wel een conferentie gevolgd over de toewijzing van de Straits aan Rusland, dan zouden Engeland en Frankrijk daartoe toch tegen gestemd hebben. Engeland omdat het Rusland niet te dicht bij huis wilde hebben, Frankrijk omdat Poincaré doodsbenauwd was dat Rusland zijn voornaamste doel (de Straits) zonder een Europese oorlog zou bereiken, waardoor Frankrijk zijn eigen doel (Elzas Lotharingen) niet zou kunnen realiseren.
2. Het is bewezen dat Servië, ook nadat het in 1908 door de grootmachten (incl. Rusland) gedwongen werd zijn vijandige houding ten opzichte van Oostenrijk-Hongarije te wijzigen, in het geheim krachtig is doorgegaan met samenzweringen en komplotten tegen de dualmonarchie en dat de regering - of een deel daarvan - op de hoogte was en maatregelen hiertegen, naliet.
3. Uit het geheime verdrag tegen Rusland en Bulgarije blijkt (in 1909) overduidelijk dat

*) Da. Kroatie

Rusland zich voorbereidt en als doel heeft: Oorlog met Duitsland en Oostenrijk-Hongarije.
4. Bewezen is voorts dat Rusland zijn invloed in de Balkan en met name in Servië verder uitbreidde gericht tegen Turkije en Oostenrijk-Hongarije.
5. Het Marineverdrag met Frankrijk van 1912 was een verdere voorbereiding op Oorlog en is voorts een historische aanduiding van de kwade rol die Engeland in de voorbereiding tot oorlog speelde door een geheime toezegging aan Frankrijk voor de verdediging van de Franse Noordzee Kust te zullen zorgdragen waardoor dit land zijn gehele vloot in de Middellandse Zee kon stationeren, zulks overeenkomstig het gesloten verdrag met Rusland.
6. In 1911 besluiten Frankrijk en Rusland een Europese Oorlog in 1914 of 1915 te beginnen. Engeland wordt verzocht daarmee akkoord te gaan en niet op een eerder begin aan te dringen omdat men nog niet geheel gereed is.
7. Rusland, maar ook Frankrijk deden diverse malen toezeggingen aan Servië inzake de verkrijging van Oostenrijks grondgebied zodra de oorlog zou zijn gewonnen. Later zou Rusland, en vooral ook Engeland, Servië op schaamteloze wijze verschillende malen verloochenen door onder andere Bulgarije en Rumenia - Servisch grondgebied aan te bieden als ze deelnamen aan de oorlog.
8. Frankrijk financierde de Russische oorlogsvoorbereidingen door onder andere grote staatsleningen toe te staan.

DE RUSSISCHE MOBILISATIE

Laten we thans eens zien hoe de mobilisatie van Rusland ten slotte verliep.
28 juli 1914 zei de Engelse ambassadeur te Petersburg tegen de Franse ambassadeur:
'De toestand is verergerd. Ik twijfel er niet meer aan of Rusland zal aan alles meedoen. Ik heb Sazonov gesmeekt geen militaire maatregelen toe te staan die Duitsland als een provokatie zou kunnen opvatten. Men moet de Duitse regering de gehele verantwoordelijkheid en het initiatief van de aanval overlaten. De Engelse opinie zal zich slechts dan vertrouwd maken met de gedachte aan de oorlog deel te nemen als de aanval zonder enige twijfel van Duitsland uitgaat.' (39)
Die zelfde dag bezocht de Franse ambassadeur de Russische minister van Buitenlandse Zaken Sazonov en waarschuwde dat:
'De minste onvoorzichtigheid van uw kant zou ons de medewerking van Engeland kunnen kosten', waarop Sazonov antwoordde: 'Dat weet ik, maar onze generale staf popelt en ik heb de grootste moeite hen tegen te houden.' (40)
Ook de Tsaar voelt aankomen dat hij de zaak niet lang meer in de hand kan houden en seint naar Keizer Wilhelm 'soon I shall be unable to resist the pressure exercised upon me.'
Het lijkt er op dat de verantwoordelijke personen in Rusland nog moeite doen om de oorlog te voorkomen maar is dat wel zo? Of trachtte men tijd te winnen? Het laatste is het geval. Immers, op 24 juli, nadat men op de hoogte was van het Oostenrijkse ultimatum aan Servië, begon Rusland te mobiliseren. (41)
Weliswaar officieel een 'beperkte' voormobilisatie (tegen Oostenrijk) maar reeds in 1912 was besloten dat welk soort mobilisatie dan ook, deze gelijk zou staan aan oorlog met Duitsland. De officiële order van de Tsaar, getekend op 30 september 1912 luidde:
'Op last van de Keizer wordt vastgesteld dat de beslissing tot mobilisatie gelijk staat aan de beslissing tot de staat van Oorlog met Duitsland.'
Deze order sloot ook aan op de inhoud van het Frans-Russische verdrag uit 1894 waarvan een der artikelen luidde:
'In geval de strijdkrachten van de Triplealliantie, *of van een der landen die daartoe behoren*, worden gemobiliseerd (en Oostenrijk mobiliseerde en behoorde tot de Triplealliantie) zullen Frankrijk en Rusland op de eerste aanduiding daartoe en zonder dat voorafgaand overleg noodzakelijk is, hun strijdkrachten onmiddellijk mobiliseren en zo dicht mogelijk naar de grenzen transporteren. Deze troepen zullen daarop tot volledige actie overgaan, zonder tijdverlies,

zodat Duitsland zowel in het Westen als in het Oosten gelijktijdig de strijd zal moeten aanbinden.'
Welnu, Oostenrijk, zoals gezegd, mobiliseerde op 25 juli te 21.30 uur met 8 legerkorpsen tegen Servië.
Sazonov gaf echter reeds op 24 juli opdracht tot een 'partiële' mobilisatie. (44)
Over de agressiviteit van het Frans-Russische verdrag verschillen de meningen nog wel eens maar ons inziens niet terecht. Het verdrag was agressief en ook agressief bedoeld. Tijdens de eerste onderhandelingen, reeds in 1892, gaf de Russische generaal Obruchev een korte samenvatting van een der belangrijke punten uit de opgestelde overeenkomst.
We lezen: 'Gen. Obruchev vatte de noodzaak samen van de onmiddellijke en voortgaande mobilisatie van de Russische en Franse legers zodra bericht zou worden ontvangen over de mobilisatie van de strijdkrachten van de Tripple-alliance. Hij begreep voorts dat deze mobilisatie van Rusland en Frankrijk onmiddellijk gevolgd zou worden door positieve resultaten, door oorlogshandelingen, in andere woorden, door agressie. (43)
Ter verduidelijking stelde de Franse onderhandelaar 'Boisdeffre' de zaak nog eens opnieuw tegen Tsaar Alexander als volgt:
De mobilisatie is hetzelfde als de verklaring van de oorlog. De mobilisatie dwingt de vijand er toe hetzelfde te doen en houdt de strategische verplaatsing en concentratie van troepen in. Men zou wel gek zijn om een miljoen man tot aan de grens te laten komen zonder zelf tot aktie over te gaan en te wachten tot het te laat is.
Alexander antwoordde daarop:
'Dat is precies zoals ik het zelf ook zie.' (44)
Men beweert wel eens dat de Tsaar niet op de hoogte was van de vóórmobilisatie maar dat is beslist onjuist.
Tijdens het proces (na de oorlog) tegen de Russische minister van Oorlog Suchomlinov, vertelde deze dat de order *van 24 juli* wel degelijk een Algemene mobilisatie betrof en dat hij deze order, die dus pas op 31 juli officieel gepubliceerd werd, persoonlijk van de Tsaar had ontvangen. (45)
Tot deze orde was die dag in de ministerraad besloten en generaal Janauskewitch, stafchef, had deze direct doorgegeven aan generaal Dobrorolski die verantwoordelijk was voor de mobilisatie van de Russische strijdkrachten. Er werd toen direct begonnen met het onder de wapenen roepen van ruim 14.000.000 man. Trouwens op 25 juli tekende de Tsaar de notulen van de ministerraad van de 24e, tijdens een kroonraad welke werd gehouden nog voordat het Servische antwoord op het Oostenrijkse ultimatum bekend was en ook nog vóór dat Oostenrijk/Hongarije daadwerkelijk tegen Servië aan het mobiliseren was. Rusland was dus duidelijk 'te vroeg' en het zal geen toeval zijn dat ook Servië 'te vroeg' mobiliseerde namelijk 3 uur vóórdat men het antwoord op het Oostenrijkse ultimatum inzond.
Pas op 30 juli tekende de Tsaar het bevel tot de Algemene mobilisatie, die toen echter al bijna 6 dagen aan de gang was. (46)
De Tsaar zelf bevestigt dit trouwens in zijn telegram aan de Duitse Keizer op 30 juli 1914 te 13.20, waarvan de inhoud luidt: (47)
'De militaire maatregelen welke thans plaatsvinden werden 5 dagen geleden reeds besloten in verband met de verdediging tegen de Oostenrijkse voorbereidingen.'
Voilá men behoeft dus geen twijfel te koesteren over de juiste aanvangsdatum van de Russische mobilisatie, een mobilisatie die, dat lag per verdrag vast, definitief oorlog met Rusland, dus een Europese oorlog, betekende.
De Russische 'geheime' mobilisatie komt overigens ook weer volledig overeen met de in 1911 met de Franse generaal Dubail gemaakte afspraak dat Rusland binnen 14 dagen na 't begin van de mobilisatie Pruisen zou aanvallen.
De reactie van Duitsland is overigens ook bekend. Barnes schrijft hierover in zijn boek 'The Genesis of the Worldwar' op blz. 301:
'In spite of the fact that the Russian-French and British authorities had for years agreed that Russian mobilization was equivalent to a Russian declaration of war on Germany,

and had expected it to be answered immediately by a German declaration of War, the Kaiser, though gravely treatened by war on two fronts against overwhelming odds, did nog declare war until exactly 48 hours after the issuance of the Russian *(official)* mobilization order and after he had waited 24 hours to receive an answer from Russia to an ultimatum with a 12 hour limit.
He then tried to localize the war in the east and secure French and Britisch neutrality but the French had 16 hous before telegraphed to Russia their declaration for war upon Germany. The next day (August 2nd) and 2 days before Germany invaded Belgium, Sir Edward Grey gave his promise to the French ambassador that England would join France in making war on Germany.'
Voorts nog een ooggetuige uit die tijd.
De Servische ambassadeur in Duitsland schrijft in zijn boek 'Causes of the War' blz. 67 'On the 28th of July, in company with several Serbian officers, I arrived at Warsaw. As far as the German frontier, not the slightest indications were seen of military measures. But immediately after crossing the German Frontier we noticed mobilization-steps being taken in a grand scale, such as assembly of freigtcars in the several stations, military occupation of the railway stations, massing of troops in the cities, transport of troops at night, mobilization lights, etc.
When we arrived at Brest, a state of Sieg had already been proclaimed (July 28th) and on July 29 the order for general mobilization (welke officieel pas op de 31e werd gepubliceerd) had already been posted in Kishined. Everything gave the impression of great *offensive* preparations by the Russian Army.'
Hoe vreemd het ook moge klinken. De Franse regering zag de Russische mobilisatie met zorg aan.
Men vreesde dat de grote troepenverplaatsingen voortijdig zouden worden opgemerkt en daardoor de agressieve bedoeling van Rusland te openlijk zou blijken. Het volgende telegram geeft hierover een juist inzicht: (48)
'Russische ambassadeur in Parijs aan Russische minister van Buitenlandse Zaken telegram nr. 210 Parijs 17 juli 1914 (Russische tijdmelding).
Vervolg op mijn telegram.
Margerie, met wie ik zo juist gesproken heb, vertelde me dat de Franse regering zich niet wenst te bemoeien met onze militaire voorbereidingen, maar dat men het uiterst belangrijk vindt in verband met de nog aan de gang zijnde onderhandelingen voor het behoud van de vrede, dat deze voorbereidingen zo stil mogelijk plaats vinden. De minister van Oorlog uitte zich op de zelfde wijze aan onze militaire attaché en deelde mee dat we zouden kunnen verklaren dat we, in het belang van de vrede, bereid zijn onze militaire voorbereidingen te vertragen.
Natuurlijk zou zo'n verklaring ons niet behoeven te verhinderen gewoon door te gaan of zelfs onze mobilisatie-voorbereidingen te versnellen zolang maar voorkomen wordt dat er grote troepenbewegingen plaatsvinden' (die kunnen worden opgemerkt!) = Isvolski.
Uiteraard is dit telegram niet opgenomen in het Russische 'oranje boek' waarin de toenmalige regering door de publikatie van zogenaamd *alle* op het ontstaan van de oorlog betrekking hebbende documenten, trachtte te bewijzen dat zij volkomen onschuldig was aan het ontstaan van die oorlog.
Nadere beschouwing en vergelijking met de, na de oorlog ter beschikking gekomen originele documenten, leert dan echter dat veel, belastende, documenten niet werden gepubliceerd, terwijl van 46 wel gepubliceerde vast is komen te staan dat ze eenvoudigweg vervalst zijn.
Met betrekking tot de juiste aanvang van de Russische mobilisatie ten slotte, zijn de memoires van Dobrorolski wellicht de meest openhartige als hij stelt: (49)
'Vanuit praktisch oogpunt gezien begon de oorlog, voor wat betreft de Russische militaire leiding, op 24 juli en dat de details van de werkelijke order, tegenorder en her-ordering van de mobilisatie, militair niet belangrijk waren.'
Hij stelt verder vast dat de opdracht voor de Russische mobilisatie 'oorlog' betekende en dat Rusland zich dit volledig realiseerde zeggende: 'This step settles automataically

the beginning of war.'
Ter afronding van dit artikel herhalen we hier nog eens de eerder gegeven mening van de Amerikaanse senator Owen over de Russische rol ten aanzien van het ontstaan van de 1e wereldoorlog. Owen zegt:
'*Het doel* was de controle over Constantinopel aan de Dardanellen. Supervisie over de Balkan en het verkrijgen van Duits en Oostenrijks territorium.
Het *motief* was, imperialistische honger naar macht, zowel politiek, commercieel als financieel.
De Russische leiders wilden en planden deze oorlog en vonden helaas in de ambities van de Servische leiders en in de vrees, haat en ambities van de Servische leiders en in de vrees, haat en ambities van een aantal Franse leiders, het materiaal welke de samenzwering tot een brilliante en succesvolle intrique maakte maar welke leidde tot een vreselijke tragedie in zijn uiteindelijke resultaten, een mening waarbij ondergetekende zich gaarne aansluit.

ENIGE CONCLUSIES

1. In het Frans-Russisch verdrag van 1894 was opgenomen een artikel dat stelde dat mobilisatie gelijk zou staan aan de staat van Oorlog met Duitsland. Dit werd nog eens bevestigd door een notitie hierover door de Russische generaal Obruchev en uit de notulen van een gesprek tussen de Tsaar en de Franse generaal Dubail.
2. Zowel Frankrijk als Engeland stonden er op dat, naar buiten toe, het zou moeten lijken of het initiatief tot de oorlog van Duitsland zou uitgaan. Dit blijkt onder andere heel duidelijk uit het telegram van Isvolski aan Sazonov naar aanleiding van zijn gesprek met de Franse minister van Oorlog die adviseert de mobilisatie met volle kracht voort te zetten of zelfs te versnellen, maar op zodanige wijze dat het voor de buitenwereld lijkt of men deze activiteiten staakt voor de duur der 'vredes'besprekingen.
3. De zogenaamde vóór mobilisatie van Rusland was de facto de volledige algemene mobilisatie met als doel een verrassingsaanval van Rusland op Oost Pruisen overeenkomstig het verdrag met Frankrijk. De order werd reeds op 24 juli persoonlijk door de Tsaar aan de minister van Oorlog gegeven maar pas de 31e openbaar gemaakt. De mobilisatie ging dus in, zo'n *7 dagen vóór* dat Duitsland mobiliseerde (1 augustus) en ook vóór dat Oostenrijk tegen Servië mobiliseerde (25 juli).
4. Ondanks dat het Duitse Von Schlieffenplan geheel gebaseerd was op het verschil tussen de Franse en Russische mobilisatietijden en Duitsland al snel van de Russische militaire maatregelen vernam, gaf de Duitse Keizer een 12 uur ultimatum aan Rusland dat hij, ongevraagd, nog eens 12 uur verlengde en waarin hij vroeg om stopzetting van de Russische mobilisatie. In totaal gaf hij Rusland daarmee nog eens 2 dagen extra voorsprong.
5. Reeds 2 dagen voor Duitsland België binnenviel, de *officiële* hoofdreden voor de Engelse deelname aan de oorlog, beloofde Sir Edward Grey de Franse ambassadeur deelname van Engeland aan de oorlog aan Franse zijde.
6. Het Russische 'Oranje'boek waarin zij haar onschuld aan de 1e wereldoorlog wil bewijzen bevat een groot aantal thans niet meer betwiste vervalsingen, terwijl belastende documenten bewust zijn weggelaten.
7. Russische leiders hebben de 1e wereldoorlog niet alleen *gewild* maar ook *gepland* en voorbereid in nauwe samenwerking met de Franse leiders en in een later stadium ook met Engeland.

NOTEN:

24. Conrad 'Aus meinen Dienstzeit'.
25. Siccama 'De annexatie van Bosnië/Hercegovina', blz. 73.
26. Siccama 'De annexatie van Bosnië/Hercegovina', blz. 91 en 140.
27. Bogitchevich.
28. Siccama 'De annexatie van Bosnië/Hercegovina', blz 62.
29. Siccama 'De annexatie van Bosniercegovina', blz 75.
30. Ibid.

31. Ibid.
32. Snijders en Dufour 'De mobilisatie bij de grote mogendheden'.
33. Warmelo 'De misdaad van 1914' blz. 26.
34. Churchill 'Worldcrisis' deel I.
Snijders en Dufour 'De mobilisatie bij de grote mogendheden'.
35. Owen 'The Russian Imperial Conspiracy.
36. Bogitchevich.
37. Ibid.
38. Ibid.
39. Paleogue 'Am Zarenhof wärend des Weltkrieges' blz. 30.
Emil Ludwig 'Juli '14' blz. 143.
40. Emil Ludwig 'Juli '14' blz. 144.
41. Owen 'The Russian Imperial Conspiracy' blz. 115-146.
42. Warmelo 'De misdaad van 1914' blz. 84.
43. Fay 'The origins of the worldwar' blz. 120.
'L' Alliance Franco-Russe' blz. 56.
44. Ibid.
45. Owen 'The Russian Imperial Conspiracy' blz. 109.
B. Ausman blz. 200.
Oman 'The outbreak of the worldwar' blz. 68.
46. Snijders en Dufour 'De mobilisatie bij de grote mogendheden' blz. 323/324.
47. Willy-Nicky telegrammen.
48. Romberg 'Falsifications of the Russian Orange-book'.
Bernstein 'Documente Zum Weltkrieg 1914'.
Von Mach 'Official Diplomatic Documents'.
49. Dobrorolski 'Die Mobilmachung der Russischen Armee 1914'.
Barnes 'The genesis of the worldwar' blz. 725/726.

A.F. VAN GOELST MEIJER (1)

Nederlandse Huzaren op 7 oktober 1914 onder vuur (I)

Op vrijdag 31 juli 1914 werd ook in Nederland het leger gemobiliseerd. Zouden ook wij in oorlog komen? Het leek er veel op. Iedereen leefde in spanning. De 2e augustus, de dag waarop tussen Duitsland en Rusland de oorlog verklaard werd, verhuisde de Koloniale Reserve. Hun kazerne te Nijmegen lag nogal ver buiten de stad en van de Waalbrug verwijderd. Zij betrokken een leegstaand schoolgebouw (het was immers vacantie) van de Hogere Burger School te Nijmegen. De Staf werd gehuisvest in het gebouw 'De Vereniging' aan het Keizer Karelplein. Het betreft hier het oude Verenigingsgebouw, dat op dezelfde plaats staat als het tegenwoordige. De spoorbrug over de Waal werd streng bewaakt, er waren grote explosieve ladingen onder de pijlers aangebracht. De treinen moesten er dan ook stapvoets over rijden. De volgende dag brak de oorlog tussen Duitsland en België en Duitsland en Frankrijk uit. In ons land werd al het spoorwegverkeer voor burgers stilgelegd. Niemand kon zich meer per trein verplaatsen. De treinen die reden dienden enkel voor het vervoer van soldaten.

Ik bevond mij intussen in een eigenaardige positie. Onmiddellijk na de afkondiging van de mobilisatie had ik mijn diensten aangeboden aan de commandant van de Koloniale Reserve. Deze werden echter niet aanvaard, omdat ik wel tot officier was benoemd maar nog niet beëedigd. Eindelijk, op de 5e augustus vond de beëediging plaats in de tuin achter 'De Vereniging' zonder de gebruikelijke plechtigheden en met het vooruitzicht spoedig in de oorlog te moeten trekken. Nog nooit had een beëediging hier te lande onder zulke omstandigheden plaats gevonden. Onmiddellijk na de eedsaflegging kreeg ik een papiertje in de hand gedrukt waarop stond, dat ik mij zo spoedig mogelijk moest melden bij de commandant van het 2e Regiment Huzaren te Tilburg. Hoe ik er kwam, moest ik maar zien! Ik ging even naar huis om mijn revolver, kijker enz. te halen.

Ik liet mij, op verzoek van mijn vader, staande in uniform, fotograferen. Nam afscheid van allen thuis en ging naar het station, om te zien of ik niet met de een of andere trein mee kon rijden. Na enige uren wachten kwam er een trein met soldaten uit het Noorden van het land met bestemming 's-Hertogenbosch. Ik erin. Natuurlijk zonder kaartje, voor iedere militair was alles gratis. De trein was immers alleen voor militairen bestemd! Te 's-Hertogenbosch gelukte het me, na enige uren wachten, een trein te vinden die naar Tilburg ging. Waar ik 's nachts om twaalf uur aankwam.
De volgende ochtend meldde ik mij bij de Regimentscommandant Kolonel E.W.Bn. van der Capellen. Ik kreeg het commando over het 4e peloton van het 4e Eskadron, dat gecommandeerd werd door ritmeester Clavereau. Dit eskadron behoorde tot het halfregiment (2 eskadrons) dat onder bevel stond van, mijn latere vriend, majoor Jhr. W.H.J. van de Poll. Daar ik vermoedde dat ik voorlopig wel in Tilburg zou blijven, huurde ik in de Heuvelstraat 73, kamers. Ik lunchte in de officierscantine in de kazerne en 's middags at ik aan de officierstafel. Slechts drie dagen heb ik mijn kamers bewoond . . .
Op maandag 10 augustus kregen wij het bevel de kazerne te verlaten en te vertrekken naar Oirschot. Dit bevel verwonderde ons niet, want de Duitsers vielen België binnen. Kanongebulder klonk de gehele dag. De kans was groot dat wij in de oorlog zouden worden betrokken. De sabels werden geslepen, we kregen zoveel patronen mee als we maar bergen konden. Zo vertrokken we 's middags met de standaard voorop uit de kazerne. De muziek speelde, doch het klonk schril! Heel Tilburg stond langs de weg geschaard, vele vrouwen huilden. Zouden zij hun familieleden en vrienden, die daar wegreden, wel ooit terugzien?
We kwamen te Oirschot aan, waar we langs de weg - gepakt en gezakt - moesten wachten op nadere orders. Er zat spanning in de lucht! Eerst laat in de nacht kwam het bericht dat we te Oirschot zouden worden ingekwartierd. Ik zou bij de weduwe Cox ondergebracht worden. Ik ben er echter niet geweest. Van de grens kwamen verontrustende tijdingen binnen, dientengevolge kreeg ik de opdracht met mijn peloton naar de grens te gaan en die in het donker af te zetten. Voorwaar geen pretje als je weet, dat de Duitsers elk moment over de grens konden komen en je, voor je het weet, in gevecht gewikkeld kunt zijn. Zo stond ik dus, vijf dagen na mijn beëdiging, zwaar bewapend aan de grens elk moment verwachtende dat deze overschreden zou worden. Er gebeurde echter niets! De volgende ochtend kwam een ordonnans mij melden dat ik mijn manschappen moest verzamelen, want . . . we moesten verder! Mijn paarden waren nog niet eens afgezadeld geweest en wij hadden noch geslapen noch gegeten. Om half tien vertrok het regiment naar onbekende bestemming.
Aanvankelijk gingen we naar de heide bij Middelbeers. Daar bleek de gehele Nederlandse Cavalerie verzameld te zijn, ook het Korps Rijdende Artillerie (de Gele Rijders) en het 4e Eskadron Wielrijders. Het was een gloeiend hete dag. Wat hebben we daar een honger, maar vooral dorst geleden! Geen slok drinken was te krijgen! Verschillende paarden kregen een zonnesteek. En dan die spanning! Dat bleek later ook; die dag was voor ons een van de meest kritieke dagen van de oorlog. In het oorspronkelijke Duitse oorlogsplan (het plan 'Von Schliefen' (F.S.)) was besloten, dat het Duitse leger ook door Nederland zou trekken. Op het laatste ogenblik is hiervan echter afgezien omdat men het te gevaarlijk vond het Nederlandse leger van circa 200.000 man op de Duitse verbindingslijnen aan te vallen. (2) Eindelijk na een lange dag van wachten en smachten kwam er bericht, van de Opperbevelhebber generaal Snijder (nog in de verte familie van moederszijde), dat we moesten vertrekken naar Chaam.
We kwamen er om half negen 's avonds aan. Ik werd ingekwartierd met een collega bij de weduwe Honkop. Brabant scheen vol weduwes te zitten! We hadden het er goed. Om elf uur had ik mijn mensen onder dak en kon ik ook gaan slapen. De volgende ochtend (12 augustus) kreeg ik opdracht met mijn peloton de grens te bezetten bij Baarle-Nassau. Weer een zware dag! De volgende dag hield

ik een rustdag, maar de 14e (mijn verjaardag) trok ik er weer opuit en bezette de grens bij de Bedafsche Brug. Ik moet zeggen, dat ik wel eens een aangenamere verjaardag heb gehad. Op de 15e bezette ik de grens vlak bij het station Baarle-Nassau van 's ochtends zeven tot 's avonds zes uur. De volgende dag hield ik een verre grensinspectie. Op de 17e augustus hield het hele regiment op de Strijbeekse heide een oefening in het aanvallen te paard. De volgende dag hetzelfde op de Molenheide. De 22e werd ik met mijn peloton weer zelfstandig en werd ik voor grensbewaking gedetacheerd te Castelre. Een echt smokkelaarsnest, somber maar wel romantisch. Ik kwam er 's middags aan met koorts, door een gevatte kou, zodat ik 's avonds maar vroeg bij de boer in de bedstee ben gekropen. Zo ziek was ik echter niet dat ik niet heb genoten van het naar bed gaan van het hele gezin, allen in de zelfde kamer in twee andere bedsteden. Door de benauwdheid en het gesnurk, waarvan zelfs het plafond dreunde, kwam van slapen niet veel . . . ! De volgende ochtend trok ik met het peloton er weer opuit langs de grens. Echter nauwelijks was ik een paar uur op weg of een ordonnans bereikte mij met het bericht, dat ik niet meer naar Calstere moest terugkeren, maar rechtstreeks naar Leur. Dit kon, omdat ieder van ons al wat hij aan bagage bezat bij zich droeg op het paard. In Leur waren we gelukkig voor een poosje van de zware grensdienst verlost. We hadden er een kalme twee weken.

Op de 6e september kregen we bevel ons in twee dagmarsen naar Weert te begeven. De eerste dag ging het tot Oostelbeers, waar ik ingekwartierd werd bij de onderwijzer. Ik at bij de pastoor, ik moet zeggen dat zijn wijnkelder perfect in orde was! Een grappig incident wil ik hier toch even mededelen. De standaard overnachtte bij majoor Jhr. Van de Poll bij de pastoor. De volgende ochtend kreeg ik opdracht de standaard met een half peloton te gaan halen. Het regiment zou dan in linie tegenover het huis van de pastoor worden opgesteld. Op het ogenblik dat ik met de standaard uit de deur zou komen, zou ik halt houden op de stoep waarop het regiment de sabels zou presenteren. Zo luidde mijn orders, zoals trouwens altijd in dergelijke gevallen. Ik voerde ze uit. Nauwelijks stond ik op de stoep of het commando weerklonk 'presenteert sabel' en de trompetters bliezen de standaardmars. Daar hoorde ik plotseling de pastoor achter me fluisteren: 'Moet ik nou ook een woordje zeggen?' Hoe ik met goed gehouden heb weet ik niet. Die goede pastoor dacht, dat die hele vertoning om zijnentwille gehouden werd! Zeker voor de lekkere wijn, die hij ons de vorige dag zo overvloedig geschonken had! Op de 8e kwamen we aan in Weert, waar ik werd ingekwartierd bij dokter Vrancken. Op de 9e september stond ik weer op grenswacht, thans te Stamproy! De 23e kreeg ik opdracht, terwijl ik met mijn peloton op de weg van Kelpen naar Nederweert reed, om een charge uit te voeren voor Hare Majesteit de Koningin, die zich ook op die weg bevond. Ik vond dit maar matig, want ik wist dat ik enige paarden bij me had die er steeds vandoor gingen en ik moest op ongeveer 30 meter voor de Koningin halt houden. Gingen die paarden dan toch door, dan zou ik een figuur slaan als modder! Gelukkig liep alles goed af. Ik werd door Hare Majesteit ontboden, waarna ze mij van allerlei vroeg. Daarop complimenteerde ze mij met de goede houding van mijn manschappen. De Koningin was een heel eind door de hoge heide gewandeld, om een gunstige plaats te vinden, vanwaar ze mijn aanval goed kon zien. Het was anders een eigenaardige vertoning, het gevolg van Hare Majesteit was bijna even groot als mijn peloton!

Het 2e deel, tevens laatste deel, van dit artikel zal worden gepubliceerd in het volgende nummer van Mars et Historia.

NOTEN:

1. De heer A.F. van Goelst Meijer werd op 14 augustus 1892 geboren. Hij behoort tot de weinige overlevenden die een militaire functie vervulden tijdens de Eerste Wereldoorlog. Betrokkene werd op 28 juli 1914 benoemd tot tweede luitenant bij het wapen der Cavalerie bij het Koninklijk Nederlands Indisch Leger. In de naam- en ranglijst der officieren komt hij voor

onder de naam A.F. Meijer, eerst later werd de naam van zijn moeder 'Van Goelst' aan deze naam toegevoegd. In 1914 was hij commandant van het 4e peloton, 4e Eskadron Halfregiment Huzaren. Speciaal voor 'Mars et Historia' zette hij zijn ervaringen over de periode augustus tot oktober 1914 op schrift. Met instemming van de heer Van Goelst Meijer voorzag ons lid de heer dr. F. Snapper zijn artikel van enige toelichting,

2. Het is eerst vele jaren later bekend geworden dat reeds in 1908 de opvolger van Von Schlieffen, kolonel-generaal H.J.L. von Moltke, die ook in 1914 chef van de Duitse Generale Staf was, had besloten de Nederlandse neutraliteit te ontzien, (zie F. Snapper, 'De achtergronden van het incident van 1 augustus 1914' in: Mars et Historia XX (1986) nummer 5 (Lustrumnummer) blz. 76. Ook de sterkte van het Nederlandse leger toen het in 1914 mobiliseerde is in den beginne overschat. Deze was ongeveer 200.000 man (zie H.F.M. van Voorst tot Voorst, 'De Koninklijke Landmacht' in: Vijftig Jaren, Officieel Gedenkboek ter gelegenheid van het Gouden Regeringsjubileum van Hare Majesteit Koningin Wilhelmina, Amsterdam, 1948, blz. 231).

L.P.J. VROEMEN

Generaal-majoor R.E. Urquhart overleden

Op 14 december 1988 is op 87 jarige leeftijd overleden de Gen. Maj. R.E. Urquhart DB, DSO voormalig commandant van de Eerste Engelse Luchtlandingsdivisie.
Hij was een van de vier aanvoerders van de vier geallieerde luchtlandingseenheden die werden ingezet tijdens de Operatie 'Market Garden' september 1944.

De drie andere commandanten waren respectievelijk Gen.Maj. M. Taylor van de 101 st. U.S.Airborne Div.Gen.Maj. J. Gavin van de 83nd U.S.Airborne Div.Gen.Maj. S. Sosabowski van de 1st. Polish Independent Parachute Brigade.
Urquhart, 42 jaar oud toen in 1944, behoorde tot een van de jongere Britse Divisie commandanten. Van oorsprong was hij Infanterist die een lange tijd van zijn militaire carrière doorbracht in het voormalig Brits Indië, Noord-Afrika en Sicilië voordat hij als 'Airborne' man werd ingezet bij Arnhem. Het heeft velen toen verwondert dat hij, een man zonder luchtlandings ervaring gekozen werd voor deze wel zeer zware klus, de verovering van de Rijnbrug bij Arnhem, deze bezetten en voor het oprukkende 30e Corps van Lt.Gen. B. Horrocks open houden. Helaas voor ons Nederlanders boven de Rijn in bezet gebied, is dat gedeelte van de operatie 'Market Garden' niet gelukt.
Roy Urquhart zal ook de geschiedenis ingaan als de bevelhebber die door zijn 'Verdwijning', hij trachtte contact te zoeken met het 2e Bat. van Lt.Col. Frost, grote verwarring stichtte op zijn hoofdkwartier in Oosterbeek. Na bijna 40 uur kon de commandant Urquhart terugkeren op de plaats waar hij hoorde, zijn hoofdkwartier in Hotel Hartenstein te Oosterbeek.
Na de terugtrekking van het restant van zijn divisie over de Rijn in de nacht van 25 op 26 september 1944, 'Operatie Berlijn', waarbij 2398 man terugkeerden, het restant ruim 8200 man werd gevangen genomen, was gesneuveld of gewond, keerde Gen. Maj. Urquhart terug naar Engeland. Een jaar later was hij met ongeveer 200 leden - overlevenden uit de Slag om Arnhem - terug, om aanwezig te zijn voor de opnamen van de film 'Theirs is the Glory'. Tijdens deze opnamen heb ik persoonlijk met deze sympathieke generaal kennis gemaakt. Hij heeft bij zijn eerste terugkeer wel eens gezegd 'De Arnhemmers-Oosterbekers zullen wel niet blij zijn maar tot onze grote

verrassing was men dit wel.' Dat bleek al vanaf de eerste herdenking die plaats vond en zo heeft zich dat jaar na jaar gecontinueerd. Gen. Maj. Urquhart leidde niet altijd de 'Pelgrimage'. De keren dat hij er wel bij was, had hij ook steeds tijd voor een gesprek, soms kort dan weer lang. Hij bleef geïnteresseerd zeker toen hij wist dat ik werkte aan een publicatie over Arnhem.
Vele historici hebben hem becritiseerd over zijn optreden tijdens de slag om Arnhem, hij heeft zich steeds verzet tegen de gedachte dat het een roekeloze onderneming was, hij zei ervan 'Wij hebben ons doel niet bereikt, helaas.'
Mag hij misschien als militair toen niet altijd de juiste beslissingen hebben genomen, als mens heeft hij zeker niet gefaald. Dat hij rustte in vrede, een vrede waarvan wij als Nederlanders nu nog mogen genieten en waaraan hij zeker zijn steen heeft bijgedragen.

Mededeling van het bestuur van de Documentatiegroep '40-'45

Themadag Westervoort

Het bestuur nodigt hiermede de leden van de Documentatiegroep '40-'45 en van De Nederlandse Vereniging ter Beoefening van de Militaire Historie 'Mars et Historia' uit voor het bijwonen van een themadag op 20 mei 1989 die in het teken zal staan van bezoeken aan diverse plaatsen in de Liemers en Overbetuwe.
Deze voor waarschijnlijk velen van ons onbekende plekken hebben een rol gespeeld in zowel de meidagen van 1940 als in de gevechtshandelingen in 1944 en 1945.
De organisatie is in handen van de heer L.P.J. Vroemen uit Kamerik (geen onbekende van ons bij het welslagen van themadagen!) die de heer dr. G.B. Janssen uit Zevenaar, historicus en kenner bij uitstek van deze streek, bereid heeft gevonden als inleider deze dag te verzorgen.

Programma

Wij verwachten de deelnemers **tussen 9.30 en 10.00 uur** in hotel Haarhuis te Arnhem, gelegen tegenover het station aan het Stationsplein.
Vertrek om **10.00 uur** per bus naar Westervoort met bezoek aan het Fort aldaar. Tevens bezichtiging van de Duitse aanvalsroute tijdens Market Garden vanuit de Achterhoek en de Britse oversteekplaats in april 1945.

Ca. 12.30 uur: Aankomst bij café-restaurant Hugen te Westervoort. Tijdens aperitief een korte dia-lezing over het die ochtend bezochte fort.

13.30 uur: Vertrek richting Pannerden.
Markante punten hier: Fort, gevechten in mei 1940 en oversteek van de Frundberg Divisie tijdens Market Garden. Hierna steken wij zelf over naar Doornenburg. In het Kasteel Doornenburg is tijdelijk het hoofdkwartier van generaal Harmel gevestigd geweest.
Vervolgens, de destijds door zowel Duitsers als Britten gebruikte route volgend, naar Haalderen. Hier hebben zeer zware gevechten plaats gevonden. Hierna voert onze weg, gedeeltelijk via de Britse opmarsroute, weer terug naar Arnhem.
Verwachte terugkomsttijd: ca. 17.00 uur.

Aanmelding

Door de overschrijving van *f* 37,50 per persoon (inclusief lunch) op giro nummer 617.000 of bank no. 66.37.63.487 NMB Almelo, beide ten name van Penningmeester Documentatiegroep '40-'45 te Almelo.
Overschrijvingen dienen uiterlijk 6 mei 1989 te zijn ontvangen.
Bij te veel inschrijvingen zal het lot moeten bepalen.

Het bestuur.

BOEKBESPREKING

'De Militaire Luchtvaart van het KNIL 1945-1950', door O.G. Ward en anderen is nu gereed. En hoe! Er is een aansluiting gemaakt met Wards voorgaande boek (zie M et H 20e jg, nr 2, mrt/apr 1986, blz 49) dat begon bij de capitulatie van het KNIL in maart 1942 tot aan het eind van Wereldoorlog II. Nu een geheel anders luidend verhaal over de ML in zijn laatste jaren: het deel dat gaat over de worsteling met de Republiek Indonesia tot aan de opheffing van het KNIL (en de ML) in 1950.
Als 'insider', dus als iemand van het voormalige KNIL die deze hele periode in Indonesië heeft meegemaakt, kunnen wij niet anders zeggen dat de schrijver een uitmuntende prestatie heeft geleverd. Het is vanwege de vele gegevens en de talloze gebeurtenissen die beschreven zijn, ten enenmale onmogelijk om een overzicht van enige omvang te creëren. Men kan niet alles noemen en zou dan belangwekkende zaken moeten verzwijgen.
Het enige wat men moet doen is dit meesterwerk van A tot Z aandachtig doorlezen. En dat gaat prachtig: niet te veel vliegersjargon, voor iedereen begrijpelijk. Wat wij zo waarderen is het feit dat Ward alle politieke gebeurtenissen, die deze geladen periode voor onze krijgsmacht destijds zo hebben bepaald, heel duidelijk en interessant (en historisch juist) voor de lezer heeft weten te schilderen. Het is het décor waartegen zich de waarlijk ongelooflijk dramatische laatste jaren van de ML van het KNIL hebben afgespeeld. Alleen reeds hier om heeft dit boek zijn waarde bewezen. En verder ontrolt de terugkeer van de ML zich voor onze ogen; de ML, die in maart 1942 wel zwaar was geteisterd maar die de gehele oorlog door in de Zuidoost-Pacific voor Nederland de strijd tegen de vijand Japan heeft voorgezet. De opbouw, de moeilijkheden, de glorie, de vele acties en dan het einde, wanneer in die gewesten in december 1949 de souvereiniteit wordt overgedragen.
In de grote lijnen gevat, vindt men van ieder deel van de ML, ook van het kleinste, de details en dat heel persoonlijke. Dit is bepaaldelijk charmant: ieder komt aan z'n trekken. We zijn blij dat dit allemaal voor het nageslacht is bewaard gebleven. We willen niet met dikke woorden werken, maar men mag de laatste jaren van de ML gerust een epos noemen.
Neen, men vindt er geen postkoloniale wrok in, geen 'sneer' op de tegenstander. Gewoon geschiedenis: recht toe recht aan.
Diverse goed gekozen foto's geven de lezer een duidelijke indruk van alles en nemen hem mee naar de voortreffelijk geschilderde 'couleur locale'.
Erg veel noodzakelijke statistische en operationele gegevens vervelen de lezer niet; die zijn op interessante wijze ingebouwd of - en dat is erg verhelderend - in handige grafieken of tabellen gepresenteerd. Het boek is gebonden en is verschenen in een gekleurde cover met tafelrelen van Serge Stond: daar ziet men de grootste gecombineerde operatie van de ML, de spectaculaire lucht- en luchtlandingsactie van december 1948 bij Djokjakarta op Midden-Java als inleiding van wat men daarna is gaan noemen: de Tweede Politionele Actie. Een uitstekend notenapparaat ontbreekt niet. Ook een verlieslijst. En dan de gebruikte uitleg van de afkortingen. Tenslotte een samenvatting in de Engelse taal en, verrassend, ook in de Indonesische taal of Bahasa Indonesia.
Van de hand van luitenant-generaal F.J. de Jong, Bevelhebber der Luchtstrijdkrachten, is er in het begin een 'ten geleide'.
Wij kunnen niet anders dan onze Koninklijke Luchtmacht van harte complimenteren met dit boek. In 1950 is de ML van het KNIL met duizend man overgekomen naar de luchtstrijdkrachten in Nederland en met hun collega's uit Nederland, die ook naar Indië zijn gereisd om naast en samen met de ML te werken en te strijden, is een geheel geschapen waarop de latere Klu met gepaste trots mag terugzien. Evenals op het vaandel van de ML, dat, gedecoreerd met de Militaire Willemsorde, aan het oude KNIL herinnerend, met zorg is tentoongesteld in het Militaire Luchtvaartmuseum in het Kamp van Zeist, vlakbij de vliegbasis Soesterberg.

'DE MILITAIRE LUCHTVAART EN HET KNIL, 1945-1950' door O.G. Ward (en anderen), 382 blz, 70 foto's, tabellen, kaarten, ingebonden, ISBN 90.269.4410 I, Unieboek, Houten, 1988.
Prijs *f* 65,--.

Rondom de Buitenzorgse troon

Destijds in kleine oplage uitgegeven en helaas nu nog slechts antiquarisch verkrijgbaar is dit boek ons in 1980 in aandacht ontsnapt om toen te recenseren. Gelukkig is het nu nog in diverse (ook openbare) bibliotheken aanwezig. Het verdient aldus alsnog de aandacht van al die 'Koloniaal geïnteresseerden' waar onze vereniging zo rijk aan is. Het betreft het 'Indisch Dagboek 1914-1919' - zo luidt de subtitel - en de schrijver is de luitenant-ter-zee der eerste klasse C.L.M. Bijl de Vroe. Gedurende vijf jaar is genoemde marine-officier een der adjudanten geweest van de twee elkander opvolgende gouverneurs- generaal van Nederlands-Indië: A.W.F. Idenburg en Mr. J.P. Graaf van Limburg-Stirum. Die gouverneurs-generaal (afgekort 'GG'), ook vaak landvoogd genoemd, waren in feite de onderkoning in Indië; maar die titel heeft nooit bestaan. Zij oefenden welhaast op autocratische wijze (uiteraard namens de koningin en met enige aanwijzingen van de minister van koloniën) hun gezag uit. Eerst in 1918 kwam er in Indië een 'Volksraad', een zwakke afspiegeling van een parlement doch slechts met weinige bevoegdheden; en dat in een immens land met miljoenen inwoners. Sinds de GG's uit de tijd van de Oost Indische Compagnie, om precies te zijn in het midden van de 18e eeuw en gesticht door Baron Van Imhoff, kwam er ca 50 km zuid van de warme en ongezonde hoofdstad Batavia een buitenverblijf voor de landvoogden. Die hebben daar sindsdien allen geresideerd. Het was in het plaatsje Bogor, op ruim 250 meter boven zeeniveau; daar kreeg het gestichte landhuis 'Buitenzorg' grote vermaardheid. Zo veel zelfs dat de plaats daarna ook Buitenzorg werd genoemd (en nu na de overdracht van de souvereiniteit in die gewesten weer Bogor). En daar ontstond al in het begin van de 19e eeuw een soort hofhouding. Er werden voor Buitenzorg officieren aangewezen die de functie van adjudant bij de GG uitoefenden, ongeveer in analogie met de officieren-adjudant bij de koning en koningin in Nederland zelve. Van deze adjudanten waren er één of twee van het later zo genoemde Indische Leger of kortweg het KNIL en ook steeds één van de Koninklijke Marine. Hun rangen bij het KNIL meestal luitenant-kolonel, majoor of kapitein, soms een oudere luitenant; bij de marine meest luitenant-ter-zee der eerste klasse. Deze officieren dienden daar een jaar of vijf. Zij verrichten er diensten rond om de persoon van de landvoogd. Het paleis van de GG (in 1834 vorstelijk herbouwd na een verwoestende aardbeving) stond in een prachtige omgeving, in de wereldberoemde Plantentuin. Daar vlak bij woonden de officieren-adjudant met hun gezinnen. De oudste KNIL-adjudant was tevens de 'intendant' en had het oppertoezicht niet alleen over de hofhouding en het paleis te Buitenzorg, maar ook over de twee paleizen te Batavia. Want ook in de hoofdstad verbleef de GG vaak voor representatieve activiteiten. Het dagboek van de zeeofficier Bijl de Vroe toont ons op zeer menselijke, instructieve en uiterst interessante wijze wat er zo zeventig jaar geleden allemaal rond de Nederlandse 'onderkoning' daar plaats vond. Ja zeker, allemaal toestanden uit 'die goede oude tijd' maar zeer de moeite waard om eens te lezen en stilletjes te genieten van de sfeer die al zo lang niet meer bestaat. Een historische inleiding en een verklarend voorwoord plaatsen ons als gretige lezer geheel in de politieke omgeving van toen en schetsen voor ons een voortreffelijke 'couleur locale' waar we zo binnen kunnen stappen! Een boek dat nu wat nostalgisch aan doet voor wie daar gevoelig voor is, maar menigeen wil graag een poosje in die ban gevangen zitten . . .

'RONDOM DE BUITENZORGSE TROON - Indisch Dagboek van C.L.M. Bijl de Vroe, 1914-1919.' Gebonden, 186 bladzijden, rijk met foto's en schetsen geïllustreerd, met noten en een uitgebreid register van de genoemde personen. Uitgave 1980, Fibula-van Dishoeck, Haarlem, ISBN 90.228.3893-5. Prijs *f* 16,90 bij De Slegte.

C.A. Heshusius

8e Opgave van wijziging en aanvulling op de ledenlijst van september 1987

Nieuwe leden:
Buurman, J.L., Weldamlaan 14, 6825 BX Arnhem (6),(8),(18)
Hartman, W. Steenstraat 26, 7581 BL Losser 1),(5),(6),(11),(14), acties in en rondom Nieuw-Guinea
Linssen, A.S.M., Ittervoorterweg 133, 6005 NP Weert (4)
Reefman, drs.J.H., Ootmarsumsestraat 93, 7602 JW Alemelo.
Sluiters, A. van, Zandstraat 57, 5691 CD Son Algemeen (10),(16),(20),(21),(X)

Overleden:
Het bestuur deelt met leedwezen mee dat is overleden:
Dieben, J.A.P., Boshovenseweg 48, 5111 XJ Baarle-Nassau.

Adreswijziging (oude adres vervangen door):
Bakker, M.M., Grote Maote 128, 7123 CH Aalten
Den Beer Poortugael, jhr. J.L., Duinlustweg 4, 2243 FP Wassenaar.
Fraser, C., Saffraanplein 1, 3414 MJ Almere
Ruys, J.a., Laan van Vollenhoven 2419, 3706 HG Zeist.
Schoonenberg, P.J.M., Scheveningseweg 96, 2584 AC 's-Gravenhage.
Spek, M.F.M.A. van der, Werkemondestraat 16, 3312 JW Dordrecht.

Opgezegd (m.i.v.) 1 januari 1989):
Eekhout, D.R., Orchidéstraat 113, 9731 ?? Groningen.
Fentener van Vlissingen-van Goelst Meijer, mevr. Th.J., De Bosch Kemperlaan 10, 3818 HC Amersfoort.
Houte, A. van, Richard Wagnerlaan 1, 2253 CA Voorschoten.
Kok, A.J.C., Vrouwenhuiswaard 98, 2716 DR Zoetermeer.
Maalderink, P.G.H., Klaverweide 13, 2272 VV Voorburg.
Nieuwenhuijs, Ir. G.C.IJ., Schiethoek 11, 4614 CT Bergen op Zoom.
Oost Lievense, J.G., Groot Hertoginnelaan 36, 1405 EE Bussum.
Oud-Archief Gemeente Doesburg, Postbus 100, 6980 AC Doesburg.
Peeters, N.M., Beukenboom 32, 4101 VL Culemborg.
Polderman, A.D., Johannes Poststraat 145, 3333 BJ Zwijndrecht.
Pijl, Mc.G.C. van der, Beukenlaan 60, 3911 XL Rhenen.
Riemersma, F., Binnenhaven 24, 1781 BK Den Helder.
Schrover, J.H.M., Waddenzeestraat 747, 2036 LW Haarlem.
Zwan, C. van der, Lijsterbeslaan 151, 2282 LK Rijswijk.

Correctie:
Hamakers, A.P., F.H.G. van Itersonlaan 37, 3233 EH Oostvoorne.

Ledenbestand 7e opgave:	475
Nieuwe leden:	5
	480
Overleden:	1
Opgezegd m.i.v. 1-1-'89:	14
	465

(X) wil meewerken aan het blad 'Mars et Historia'.

OPSPORING VERZOCHT!

Van de onderstaande adressen is Mars et Historia als onbestelbaar terugontvangen. Indien bij U het nieuwe adres bekend is verzoek ik U dit te berichten aan de leden-administratie adres: Mgr. Bekkerslaan 151 2286 CE Rijswijk. Hartelijk dank voor Uw hulp.

1. J.D. Besselink
   Hogestede 71
   4701 JR Roosendaal

2. D. Gravestein
   Veenendaalkade 379
   2547 Ak 's-Gravenhage

3. M.C. de Haan
   Provincialeweg 61
   5503 HB Veldhoven

4. K. Heidema
   Blaauwslaan 13
   9628 BH Siddeburen

5. W.J.D. Kaptein
   Nassaukade 157
   1053 LK Amsterdam

6. J. Klingens
   Populierendreef 424
   2272 HE Voorburg

7. P.J. Mosterd
Kettingstraat 14
5611 RD Eindhoven

BESTUURSMEDEDELINGEN

JAARPROGRAMMA 1989

Zaterdag 8 april: Filmdag te Soesterberg.
Vrijdag 19 mei: Voorjaarsexcursie naar Arnhem o.a. Bronbeek.
Zaterdag 10 juni: Vergadering met afdelingscorrespondenten in het Legermuseum te Delft.
Donderdag 27 september: Najaarsexcursie naar Den Helder en Kornwerderzand.
Zaterdag 11 november: Jaarvergadering te Soesterberg.

OPEN DAGEN KRIJGSMACHT

17 juni: Truckendag, Kamp van Zeist, Soesterberg.
30 juni t/m 2 juli: Vlootdagen Den Helder.
26 augustus: Open Dag Landmacht, Herstelwerkplaats Du Moulinkazerne te Soesterberg.
30 september: Open Dag Luchtmacht, Vliegbasis Volkel.

FILMDAG 'MARS ET HISTORIA'

De filmdag 1989 zal op **8 april a.s.** gehouden worden in het Militaire Luchtvaart Museum te Soesterberg. Het tijdstip van aanvang is 10.00 uur.

Het programma luidt als volgt:

10.00-12.30 uur: Filmvertoning:
Het Nederlandse Leger in de jaren dertig;
De mobilisatie in de periode 1939-1940;
Troepentransport naar Nederlands-Indië en de activiteiten van het NIWIN aldaar 1945-1950;
Taptoe Delft;
Berging van een in de Flevopolder gevonden B-24 bommenwerper uit de Tweede Wereldoorlog.

12.30-13.30 uur: Pauze.
Voor diegenen die daar prijs op stellen is er gelegenheid om, tegen betaling, een aperitief te gebruiken of enkele broodjes te verorberen.

13.30-15.00 uur: Lezing door dr. C.M. Schulten over De mobilisaties van '14-'18 en 1939.

15.00 uur: Einde filmdag.

Het museum is per openbaar vervoer (bus) bereikbaar met:

Lijn 77: Baarn-Utrecht via Huis ter Heide, De Bilt, Halte Kampweg Soesterberg;
Lijn 52: Amersfoort-Utrecht via Laan van Vollenhove, Zeist, Halte 't Zwaantje Soesterberg;
Lijn 55 en 56 om en om;
Lijn 55: Amersfoort-Driebergen via Busstation Zeist;
Lijn 56: Amersfoort-Doorn-Wijk bij Duurstede via Busstation Zeist;
in beide gevallen uitstappen bij Halte Kampweg Soesterberg.

Naschrift van de redactie:

In verband met het niet open zijn van het Militaire Luchtvaart Museum op zaterdag, is het noodzakelijk dat op 8 april a.s. bij de wachtcommandant op het Kamp van Zeist een lijst aanwezig is met de namen van de filmdagbezoekers.
Komt U? Dan even een briefkaartje sturen aan: J. van den Berg, Cronestein 85, 2804 EL GOUDA of bellen (na 19.00 uur) 01820-34283. Op de briefkaart alleen vermelden Filmdag Mars et Historia en Uw naam.
Hartelijk dank voor Uw medewerking en tot de 8ste april.

VOORJAARSEXCURSIE 1989

Door omstandigheden kon vorig jaar de geplande excursie naar Arnhem geen doorgang vinden. Dit jaar is het wel gelukt.
Op vrijdag 19 mei a.s. gaan we naar Arnhem. 's Morgens brengen we een bezoek aan het Koninklijk tehuis voor oud-militairen 'Bronbeek'. De Commandant van 'Bronbeek', de Brigade-Generaal titulair der Fuseliers R. Boekholt heeft zich bereid verklaart, persoonlijk aanwezig te zullen zijn, hetgeen door het bestuur op hoge prijs wordt gesteld.
Na de RIJSTMAALTIJD, die we in het tehuis zullen genieten, brengen we een bezoek aan het Museum Grenadiers en Jagers. De kosten bedragen *f* 27,50 per persoon.

Programma Voorjaarsexcursie Arnhem 19 mei a.s.:

10.00-10.30 uur:	Aankomst, koffie met cake
10.45-12.30 uur:	Uiteenzetting over 'Bronbeek', te geven door Brigade-Generaal titulair der Fuseliers R. Boekholt, gevolgd door een rondleiding door het museum.
12.30-13.30 uur:	Gelegenheid tot het gebruiken van een aperitief in de Kantine.
13.30-14.30 uur:	RIJSTMAALTIJD.
15.00-17.00 uur:	Rondleiding dor het Museum Grenadiers en Jagers.
17.00 uur:	Vertrek.

AANMELDINGSFORMULIER

voor deelname aan de voorjaarsexcursie naar Arnhem op vrijdag 19 mei 1989.

Ondergetekende: .....

Adres: .....

Postcode/woonplaats: .....

Telefoon: .....

zal deelnemen aan de excursie naar Arnhem op 8 april 1989.

Hij/zij brengt..... introducé(e)s mee. Het voor deelname aan de excursie (inclusief aperitief en nassimaaltijd) verschuldigde bedrag ad. *f* 27,50 per deelnemer is inmiddels overgemaakt naar postgiro 2940790 van de N.V.M.H. te Wassenaar.

Te ....., d.d. 1989

Ondertekening: .....

Attentie:
Maximum aantal deelnemers: 40. De volgorde van binnenkomst van het aanmeldingsformulier, mits girostorting ontvangen, bepaalt de mogelijkheid van deelname. Derhalve, meldt U tijdig en vermeldt Uw telefoonnummer, dan komt u niet voor niets.

Attentie:
Aanmeldingsformulier uiterlijk 1 mei a.s. zenden naar J. van den Berg, Cronestein 85, 2804 EL GOUDA

MUSEUM 'BRONBEEK'

Realisatie:
Het museum is ontstaan uit schenkingen van partikulieren en overheid.
Het bevat talloze voorwerpen die herinneren aan een - soms roerig - koloniaal verleden en de rol die het KNIL daarin speelde. In de benedengang ligt een unieke verzameling bronzen monsterkanonnen waarvan sommige ooit gebruikt zijn in de oorlogen om Atjeh. De bovenzalen herbergen zowel uniformen en wapens van het KNIL als veel gebruiksvoorwerpen uit de 'Gordel van Smaragd'. Per eilandengroep zijn deze voorwerpen gerangschikt. Er hangen trommels, manden, afgodsbeelden, rentjongs, toverstokken, maar ook krissen, klewangs, speren, blaasroeren, schilden en wurgstokken. Maquettes van typisch Indische woningen en afgietsels van panelen van de Boroboedoer completeren het beeld van 'Nederlandsch-Indië' zoals het eens was. In de fraaie tuin kan de bezoeker een wandelroute volgen. Een gidsje dat behalve aan de historische zaken die in het park te vinden zijn, ook veel aandacht aan de daar groeiende bomen besteedt, kan een extra dimensie aan deze wandeling geven.

Adres:
Velperweg 147
6624 MB Arnhem.

Open:
dagelijks van 09.00-12.00 uur
en van 13.30-17.00 uur.

Entreeprijzen:
f 2,50 pp; kinderen t/m 12 jaar *f* 1,00;
f 1,25 pp voor gezelschappen van 20
of meer personen.
Militairen in uniform gratis.

Telefoon:
(085) 64 15 38 tsl 22

(Uit: De Onderofficier, november 1988)

MUSEUM GRENADIERS EN JAGERS

Doelstelling:
Het handhaven en voortzetten van de Tradities van genoemde Regimenten in de meest uitgebreide zin. Er wordt steun verleend aan de Commandanten van het Garderegiment Grenadiers en het Garderegiment Jagers bij de uitvoering van de traditiehandhaving. Verder organiseert zij herdenkingen voor gevallen Grenadiers en Jagers en concerten door de Koninklijke Militaire Kapel in Park Sonsbeek te Arnhem.
Het bijeenbrengen, beheren en tentoonstellen van voorwerpen en documentatie welke bij de Garderegimenten Grenadiers en Jagers werden of worden gebruikt en die betrekking hebben op de geschiedenis van die Regimenten en al hetgeen daaraan bevordelijk kan zijn.

Realisatie:
De Stichting tracht dit te bereiken door het verkrijgen van daartoe geëigende voorwerpen, hetzij door aankoop hetzij door schenking, als legaat of in bruikleen te aanvaarden.
Het initiatief tot het aanleggen van een verzameling is in 1884, na een periode van vele uniformveranderingen, uitgegaan van de eerste luitenant der Jagers Baron F.E.R.M. d'Ablaing van Giessenburg en vond steun bij de toenmalige Regimentscommandant en de officieren van Grenadiers en Jagers. De verzameling vond een onderkomen in de in 1919 afgebrande Oranjekazerne te 's-Gravenhage. Na 1919 tot 1940 in een eigen museumgebouw in Kamp Waalsdorp. Op 10 mei 1928 legde H.K.H. Prinses Juliana de eerste steen voor dit gebouw (N.B. het enige stenen gebouw in dit Kamp.). Aldaar is het museum gevestigd geweest tot in de meidagen van 1940. Gedurende WO II was de verzameling 'ondergedoken'. Na de oorlog is de verzameling gaan zwerven: eerst in Den Haag, daarna te Vught en tenslotte in 1969 naar Arnhem. Vele voorwerpen zijn door leden van het Koninklijk Huis aan het museum geschonken en vele leden van dat Huis hebben in de loop der tijd het museum met een bezoek vereerd. Het museum is een neerslag van de band tussen Oranje en de Regimenten Grenadiers en Jagers sinds 1929.

Conservator:
Ikol der Jagers bd mr. C.J.C. Rietman

Indeling:
In het museum zijn onder andere uniformen en uitrustingsstukken van 1829 tot heden te vinden. Hieronder twee uniformen van Koning Willem III, een kolonelsuniform der Grenadiers en een der Jagers. Maar ook ceremoniele en gewone uniformen van soldaten, korporaals, onderofficieren en officieren van beide regimenten.
De Koninklijke Militaire Kapel heeft een eigen hoek in het museum gevonden. De meidagen

van 1940 toen Grenadiers en Jagers in en om Den Haag hebben gestreden, o.a. op de vliegvelden Ypenburg en Ockenburg, krijgen nogal wat aandacht, evenals de Indië-periode waarin vijf bataljons Grenadiers en vijf bataljons Jagers, voornamelijk bestaande uit dienstplichtigen, naar de 'Oost' zijn geweest. Verder zijn schilderijen, tekeningen en foto's te bewonderen welke personen, gebeurtenissen of toestanden weergeven. Het museum beschikt daarnaast over een uitgebreide bibliotheek, zowel algemeen geschiedkundig als toegespitst op Grenadiers en Jagers.

Het moge duidelijk zijn dat het museum er niet alleen voor militairen is, maar misschien wel in de eerste plaats voor burgers opdat de band volk-krijgsmacht kan worden verstevigd.
Oud-militairen, dienstplichtig of beroeps, vinden in het museum een geheugensteuntje voor hun herinneringen.

Adres:
Onder de Linden 101
6800 HL Arnhem

Open:
(toegang gratis)
ma t/m do 08.30-12.30 en 13.30-16.00 uur
vr 08.30-12.30 uur.
Buiten deze tijden voor groepen
op afspraak.

Telefoon:
(085) 53 14 44

Rechtspositie:
Stichting tot Handhaving van de Tradities van de Garderegimenten Grenadiers en Jagers.

Gesticht:
20 november 1931

(Uit De Onderofficier, november 1988)

LEDENWERVING

In het achter ons liggende verenigingsjaar '88 heeft 'Mars et Historia' zich gepresenteerd op de volgende Open Dagen:

30 juni: Marinevliegkamp De Kooy.
20 juli t/m 2 juli: Open Dagen Koninklijke Luchtmacht - Deelen.
3 september: Truckersdag Soesterberg.
19 en 20 augustus: Open Dagen Koninklijke Landmacht - Oirschot.

Aan een groot aantal bezoekers van deze dagen werd informatie over de vereniging verstrekt en werden talloze vragen beantwoord over de Nederlandse militaire historie.
Het bestuur dankt allen, die zich in 1988 hebben ingezet voor de ledenwerving, maar in het bijzonder diegenen die zich verdienstelijk hebben gemaakt in de verenigingsstand, t.w. Mw. P.H.Th. Dumon, J. Bloemendaal (ook Jan jr. en Remco), H. Muller en J. Verhagen. Uiteraard geldt deze dank eveneens voor de leden, die zich voor de bovengenoemde evenementen hadden opgegeven, maar waarop geen beroep behoefde te worden gedaan.

Voor 1989 heeft de ledenwerfcommissie inmiddels ook een planning gemaakt. De doelstelling is 500 leden in 1991.
Het mooiste geschenk voor onze vereniging, die dan haar 25-jarig bestaan hoopt te vieren.

Helpt U mee!

Namens de ledenwerfcommissie

J. van den Berg

---

25 JAAR MARS ET HISTORIA 1966-1991

In 1991 bestaat onze vereniging 25 jaar. De inmiddels gevormde lustrumcommissie is al druk bezig met de voorbereidingen, dit jubileum op waardige wijze te doen plaatsvinden.

De aan een dergelijk evenement verbonden kosten zijn echter niet gering.
Elke extra bijdrage, hoe gering ook, van de leden wordt op hoge prijs gesteld.

Bijdragen kunnen gestort worden op gironr. 29.40.790 t.n.v. Nederlandse Vereniging ter beoefening van Militaire Historie te Wassenaar, onder vermelding van Extra bijdrage 25 jaar Mars et Historia.

Het bestuur

PERSBERICHT

In de serie enveloppen, gewijd aan Nederlandse schilders van militaire taferelen, een uitgave van de Nederlandse Vereniging ter Beoefening van de Militaire Historie 'Mars et Historia', verschijnt op 20 augustus a.s. de vierde enveloppe.

Deze enveloppe zal zijn gewijd aan de schilder A.M. Luyt.
Het thema is 160-jaar Grenadiers en Jagers.

Filatelistische gegevens:
Enveloppe: 100 grams papier, 10 x 19 cm vierkleurendruk.
Frankering: Frankeerzegel 65 cent 150 jarig bestaan Nederlandse Spoorwegen.
Stempel: PTT handstempel Soesterberg d.d. 20 augustus 1989 en stempel Mars et Historia.
Insluiter: Levensbeschrijving en historisch overzicht van het werk van A.M. Luyt.
Bestelling: Door storting van *f* 5,-- per stuk op postgiro 31.41.628 t.n.v. H. Muller te Breda, met vermelding van het aantal enveloppen A.M. Luyt.

Bestellingen dienen vóór de datum van uitgifte in ons bezit te zijn en zullen in volgorde van binnenkomst worden behandeld. Indien de enveloppe is uitverkocht wordt het bedrag teruggestort. Bestellingen ná 20 augustus dienen te worden verhoogd met *f* 1,-- extra per enveloppe.
De verzending geschiedt in de week ná 20 augustus 1989.

De enveloppen nr. 2 (W.C. Staring) en nr. 3 (J.W. van Oorschot) zijn nog beperkt verkrijgbaar à *f* 8,-- per stuk.

UITGIFTE GELEGENHEIDSENVELOPPE

In de serie enveloppen over de Nederlandse militaire luchtvaart historie, een uitgave van de Stichting Vrienden van het Militaire Luchtvaart Museum en de Traditiekamer van de Marineluchtvaartdienst, verschijnt op 23 maart 1989 de 10e enveloppe.

Deze enveloppe zal zijn gewijd aan de legendarische Consolidated PBY-Catalina met als thema de inzet van dit type vliegtuig in Nederlands Nieuw-Guinea.

Filatelistische gegevens:
Enveloppe: 100 grams papier, formaat 10x19 cm, vier kleurendruk.
Frankering: Frankeerzegel 75 cent 'Verzelfstandiging van de PTT in 1989'.
Stempels: PTT handstempel Soesterberg 23 maart 198 - 12.00 uur en Militaire Luchtvaart Museum.
Adressering: Verwijderbaar etiket.
Insluiter: Historisch overzicht van de Catalina en het gebruik van dit vliegtuig in Nederlands Nieuw-Guinea.

Bestellingen: Door storting van *f* 5,-- per stuk op postbanknr. 413222 of bankrekening ABN nr. 050.42.06.508 t.n.v. H.J. de Jong te Spijkenisse, met vermelding van enveloppe nr. 10.

Bestellingen dienen uiterlijk voor de datum van uitgifte in ons bezit te zijn en zullen in volgorde van binnenkomst worden behandeld. Indien een enveloppe is uitverkocht wordt het bedrag teruggestort. Bestellingen na de sluitingsdatum dienen te worden verhoogd met *f* 1,-- per enveloppe. De verzending geschiedt in de week ná de datum van uitgifte.

Een speciaal eerstedag enveloppen-album is tegen de sterk gereduceerde prijs van *f* 27,50 verkrijgbaar in de Stichtingswinkel 'DE BRIK' in het Militaire Luchtvaart Museum te Soesterberg en bij de OS&O officier van het Marinevliegkamp De Kooy.

De nummers 3 (Fokker T-V), 4 (Fokker C-X), 5 (Glenn Martin 139W), 6 (Dornier Do-24), 7 (Fokker D-XXI), 8 (Fokker D-VII) en 9 (KLu-75) zijn nog in beperkte mate verkrijgbaar (à *f* 8,-- per stuk).

De tweede SMV-ruilbeurs van dit jaar zal worden gehouden op **zondag 12 maart a.s. van 11.15 tot ca. 16.30 uur** in sportcentrum 'De Bun', Bovenweg 5 te Huizen (NH). De toegangsprijs is *f* 3,50 per persoon, kinderen onder de tien jaar en onder geleide gratis.
Militaria, zoals uniformen, onderscheidingstekenen, decoraties, hoofddeksels, helmen, uitrustingsstukken, sabels en bajonetten zullen er te zien, te ruil of tegen billijke prijzen te koop zijn. Er is een bar voor drankjes en hapjes geopend en voor de meegekomen gezinsleden is de bowlingbaan en het zwembad beschikbaar. Er is voldoende parkeerruimte aanwezig.
Alle leden van 'Mars et Historia' en hun gezinsleden zijn van harte welkom. Sportcentrum 'De Bun' is met openbaar vervoer bereikbaar met de NS tot het station Naarden-Bussum en vandaar met de streekbus tot Huizen-Bovenweg; met eigen vervoer via de A1 tot de aansluiting A27, aldaar de borden Almere en de afslag Huizen volgen.
Voor nadere informatie bel: 070-648276.